

สาขามุคคูล องค์กร
และสถาบันที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

พิพิธภัณฑ์เฉพาะทาง

พิพิธภัณฑ์เฉพาะทาง

พิพิธภัณฑ์เฉพาะทาง (Special Museum) เป็นพิพิธภัณฑ์ซึ่งรวบรวมสะสมจัดแสดงวัตถุสิ่งของด้านใดด้านหนึ่งโดยเฉพาะ เพื่อให้เป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าและอนุรักษ์สิ่งของเหล่านั้นอันเป็นภูมิปัญญาไทยไว้เป็นมรดกของสังคมต่อไป

อนึ่งเมื่อกล่าวถึง “พิพิธภัณฑ์เฉพาะทาง” ก็มักจะคิดถึงพิพิธภัณฑ์อีกประเภทหนึ่งซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกันจนกระทั่งบางครั้งได้นำเอาพิพิธภัณฑ์ทั้งสอง

นี้รวมเข้าอยู่ในประเภทเดียวกันก็มี พิพิธภัณฑ์ดังกล่าวนี้คือ “พิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน” หรือ “พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น” แต่โดยความเป็นจริงพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเป็นพิพิธภัณฑ์ที่รวบรวมสะสมจัดแสดงศิลปวัตถุหลายสิ่งหลายอย่างที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของบุคคลในท้องถิ่นนั้นๆ มาไว้ด้วยกัน ดังนั้นพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นคือวิถีชีวิตของชุมชนนั่นเอง

ต่อไปนี้เป็นตัวอย่างพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นที่มองเห็นชัดเจน ได้แก่

พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านจำทวี

พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านอำเภอทิว

ก่อตั้งโดย จ.ส.อ. ทวี บูรณเขตต์ กศ.ด.
(กิตติมศักดิ์) ช่างปั้นพระพุทธรูปฝีมือดีท่านหนึ่ง
สถานที่ตั้ง 26/43 ถนนวิสุทธิกษัตริย์ อำเภอ
เมือง จังหวัดพิษณุโลก เปิดให้เข้าชมทุกวันตั้งแต่
08.30 - 16.30 น. เว้นวันจันทร์ ไม่เสียค่าเข้าชม ราย
ได้ได้จากการรับบริจาคโดยผู้เข้าชมบริจาคเงินใส่ในตู้
รับบริจาคตามความสมัครใจ

พิพิธภัณฑ์บ้านโบราณอีสาน

เกิดจากการก่อตั้งสถาบันวิจัยรุกขเวชเพื่อศึกษา
พันธุ์ไม้ พันธุ์ไผ่และสมุนไพร ต่อมาจึงเพิ่มการจัด
แสดงเกี่ยวกับสังคมวัฒนธรรมอีสานตามแบบ
ประเพณีเดิมด้วย

สถานที่ตั้ง ตั้งอยู่ในสถาบันวิจัยรุกขเวช
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, สถานีปฏิบัติการนาดูน
อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม
เปิดให้เข้าชมทุกวัน ไม่เก็บค่าเข้าชม

พิพิธภัณฑ์บ้านโบราณอีสาน

นอกจากนี้ยังมีพิพิธภัณฑน์เมืองแพร่ วัดหลวง จังหวัดแพร่, ศูนย์วัฒนธรรมไทยลื้อ วัดห้วยน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา, พิพิธภัณฑน์พื้นบ้านวัดหนองบัว อำเภอนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ เป็นต้น

มุมหนึ่งภายในคุ้มพระลอ พิพิธภัณฑน์เมืองแพร่

ส่วนหนึ่งของพิพิธภัณฑสถานพื้นบ้านวัดหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์

(ดูเรื่อง “พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ” ในสารานุกรมศึกษาศาสตร์ ฉบับที่ 5 ตุลาคม - ธันวาคม 2529)

พิพิธภัณฑสถานเฉพาะทางในประเทศไทย

ในประเทศไทยมีพิพิธภัณฑสถานเฉพาะทางมากมาย ที่เป็นพิพิธภัณฑสถานของรัฐบาล เช่น พิพิธภัณฑสถานพิชสิรินธร พิพิธภัณฑสถานวิทยาศาสตร์มหาดราชินี พิพิธภัณฑสถานวัดพระศรีรัตนศาสดาราม พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพานิชย์นาวิ พิพิธภัณฑสถานอัยการไทย เป็นต้น ส่วนที่เป็นของเอกชนมีอีกมาก กระจายอยู่ทั่วทุกภาคของประเทศไทย

ตัวอย่าง พิพิธภัณฑสถานเฉพาะทางที่เป็นของเอกชน
พิพิธภัณฑสถานเครื่องปั้นดินเผา “กวานอหาม่าน”
ผู้ก่อตั้ง นายพิศาล บุญผูก
สถานที่ตั้ง 19 หมู่ 7 ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี เปิดให้เข้าชมทุกวัน ไม่เก็บค่าเข้าชม

พิพิธภัณฑสถานแห่งนี้เป็นสถานที่แสดงเครื่องปั้นดินเผาในรูปแบบของชาวมอญ

กวานอาหม่าน

พิพิธภัณฑ์ “บ้านฝิ่น”

ผู้ก่อตั้ง คุณพัชรี ศรีมัธกุล

สถานที่ตั้ง 212 สามเหลี่ยมทองคำ อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย เปิดให้เข้าชมทุกวัน เวลา 08.00 - 20.00 น. ค่าเข้าชมคนละ 10 บาท

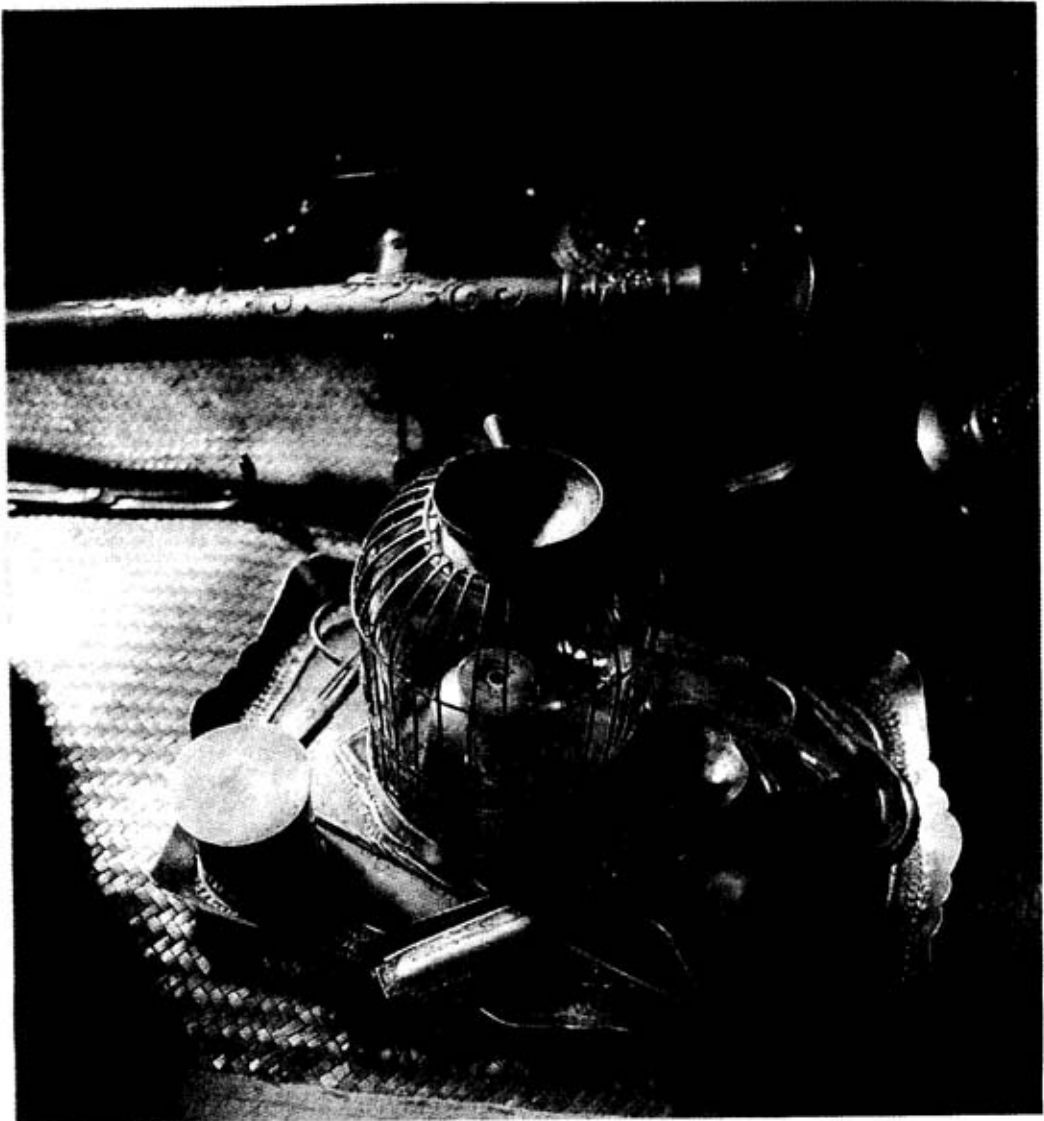
พิพิธภัณฑ์แห่งนี้ให้ความรู้อย่างกว้างขวางเกี่ยวกับ “ฝิ่น” เครื่องมือสูบฝิ่น ตำนานความเชื่อเรื่องฝิ่น เหตุการณ์สำคัญของสงครามฝิ่น ประโยชน์และโทษของฝิ่น และเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

อาคารพิพิธภัณฑ์ “บ้านฝิ่น”

กล้องสูบฝืนชนิดต่าง ๆ

เครื่องมือสูบฝืนของผู้มีฐานะดี ทำด้วยเงิน

พิพิธภัณฑ์เกวียน

ผู้ก่อตั้ง อาจารย์วิโรจน์ ศรีสุโร

สถานที่ตั้ง กิโลเมตรที่ 14 ถนนสายโคราช -
โชคชัย อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา
เปิดให้เข้าชมทุกวัน ไม่เก็บค่าเข้าชม

ที่นี่มีเกวียนโบราณกว่า 50 เล่ม มีเกวียนที่สวยงาม
ที่สุดและเกวียนที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทยตั้งแสดงอยู่
ด้วย มีเกวียนชนิดต่างๆ ที่สะอาดสวยงามจากทั่วทุก
ภาคของประเทศไทย

พิพิธภัณฑ์เรือพื้นบ้าน

ผู้ก่อตั้ง เจ้าอาวาสวัดยาง ณ รังสี

สถานที่ตั้ง ศาลาการเปรียญ วัดยาง ณ รังสี
ริมแม่น้ำลพบุรี หมู่ที่ 2 ตำบลตะลุง อำเภอเมือง
จังหวัดลพบุรี เปิดให้เข้าชมทุกวัน ไม่เสียค่าเข้าชม

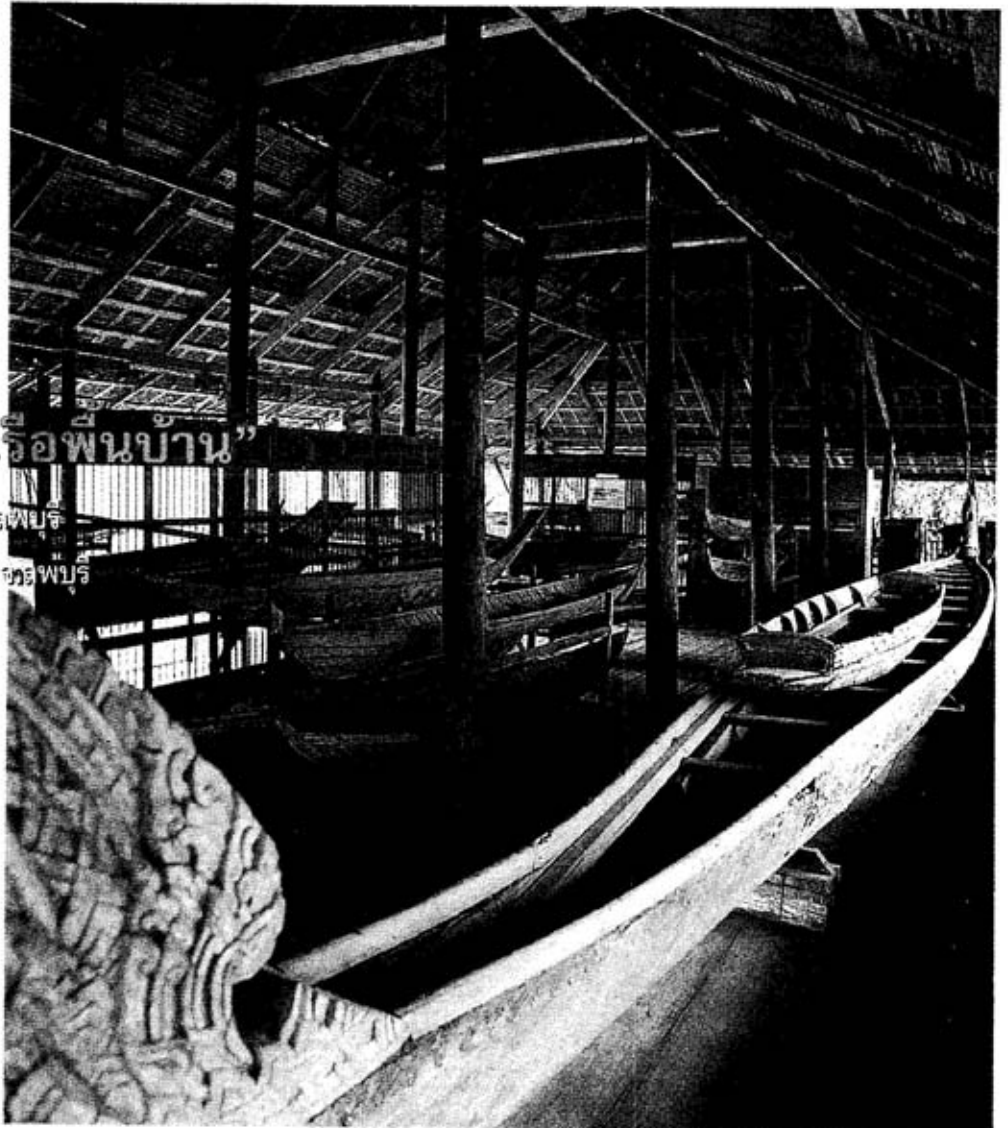
ที่นี่ได้รวบรวมเรือโบราณขนาดเท่าของจริงไว้
จำนวนมาก บางลำมีอายุกว่า 100 ปี มีทั้งเรือมาด
เรือกะแซง เรือเข็ม เรือหนู เรือมาดโชน เรือผีหลอก
 ฯลฯ

นอกจากนี้ศาลาการเปรียญซึ่งเป็นที่ตั้งพิพิธภัณฑ์
เรือแห่งนี้ยังเป็นสถาปัตยกรรมซึ่งได้รับรางวัลอาคาร
อนุรักษ์ตัวอย่าง พ.ศ. 2536 ประเภทปูชนียสถานและ
วัดวาอารามของสมาคมสถาปนิกสยามในพระบรม
ราชูปถัมภ์อีกด้วย

“พิพิธภัณฑ์เรือพนบ้าน”

วัดยาย หม จัรัสี่ จัณเณ่น้ำรเพบรี
หมู่ที่ ๒ ต.ตะลุม อ.เรื่อร จอจพบรี
เปิดทุกวัน

พิพิธภัณฑ์เปลือกหอย

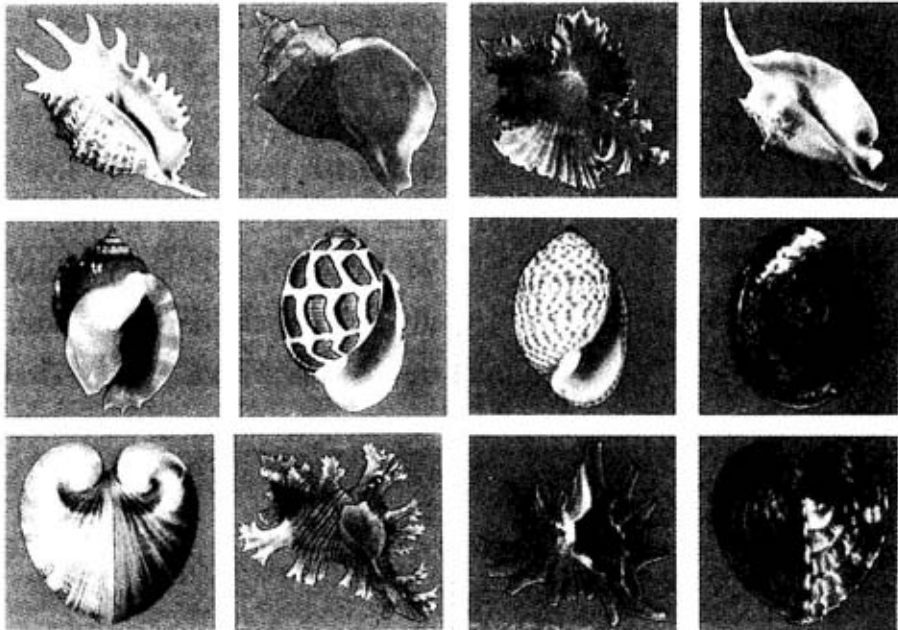
ผู้ก่อตั้ง กลุ่มนักธุรกิจชาวภูเก็ต (บริษัทเปลือกหอยทะเลภูเก็ต จำกัด)

สถานที่ตั้ง 12/2 หมู่ 2 ถนนวิเศษ หาดราวี อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต เปิดให้เข้าชมทุกวัน เวลา 8.00 - 17.00 น.

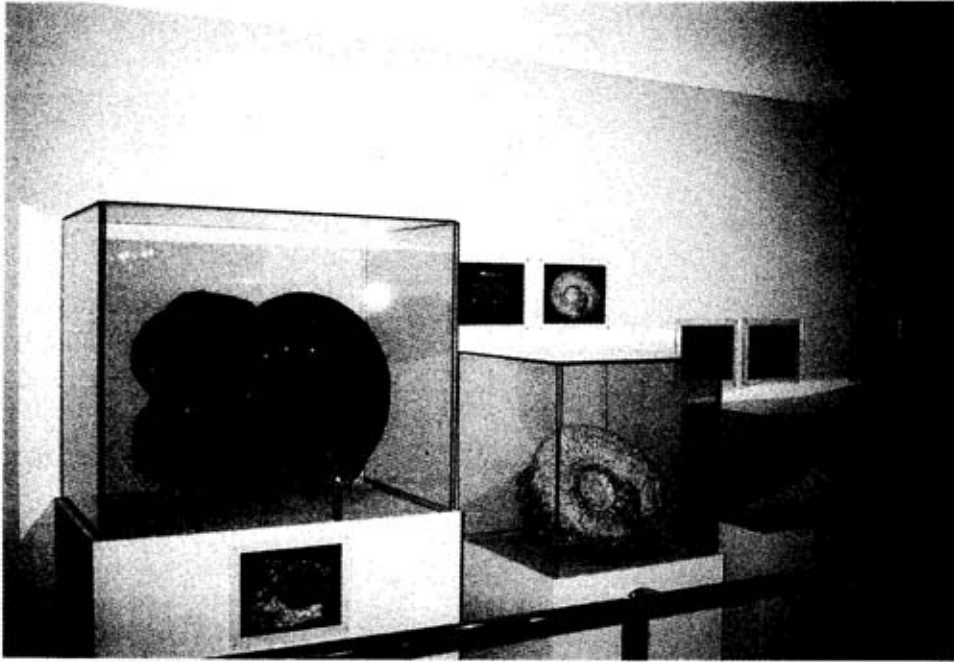
ที่นี่เป็นที่สะสมเปลือกหอยทะเลจากทั่วโลกจำนวนมาก มีฟอสซิลเปลือกหอยอายุหลายร้อยล้านปี เปลือกหอยยักษ์น้ำหนักกว่า 250 กิโลกรัม มีไข่มุกธรรมชาติสีทองแห่งทะเลอันดามันหนัก 140 გრ

อาคารพิพิธภัณฑ์เปลือกหอย

ตัวอย่าง เปลือกหอยชนิดต่างๆ

ฟอสซิลเปลือกหอย (อยู่ในชั้นใต้ดิน)

อาคารพิพิธภัณฑ์เปลือกหอยเป็นอาคาร 2 ชั้น ชั้นบนมีการแสดงเปลือกหอยนานาชนิดและมีสินค้าที่ประดิษฐ์จากเปลือกหอยจำหน่าย ผู้เข้าชมไม่ต้องเสียค่าเข้าชม แต่ถ้าจะเข้าชมพิพิธภัณฑ์ชั้นล่างซึ่งเป็นเสมือนชั้นใต้ดินซึ่งแสดงเปลือกหอยมีค่า มุกและหอยมุก ฟอสซิลเปลือกหอย ฯลฯ จะต้องซื้อบัตรเข้าชมในราคาคนละ 60 บาท

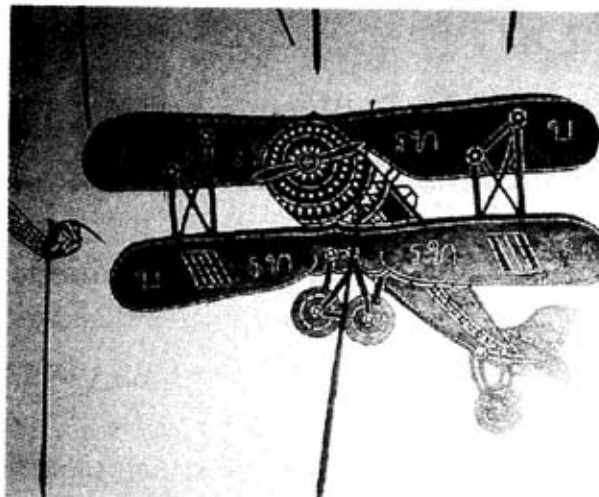
พิพิธภัณฑ์หนังตะลุง

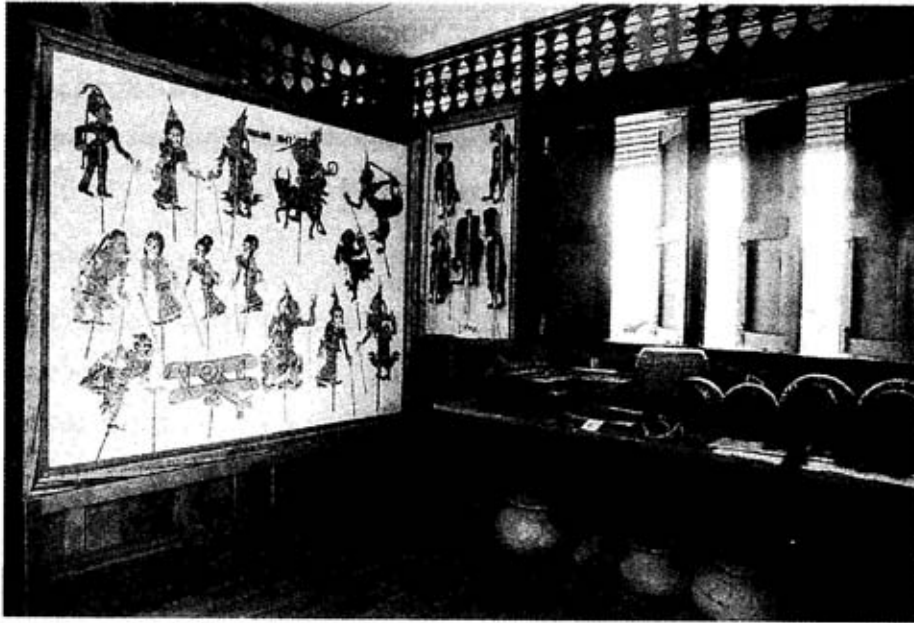
ผู้ก่อตั้ง นายสุชาติ ทรัพย์สิน (นายหนังสุชาติ)

สถานที่ตั้ง 110/18 ถนนศรีธรรมมาโสภชอย 23 อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช เปิดให้เข้าชมทุกวัน ไม่เก็บค่าเข้าชม

ที่นี่มีตัวหนังตะลุงอยู่มากมายทั้งของไทยและของต่างประเทศตั้งแต่ของโบราณจนปัจจุบัน ของเก่าบางตัวมีอายุกว่า 200 ปี นอกจากแสดงตัวหนังตะลุงซึ่งมีค่ามหาศาลแล้ว ทั้งตัวบ้านและรอบๆ บ้านยังเป็นลักษณะของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น มีของใช้ต่างๆ ของพื้นบ้านถิ่นนั้นวางไว้ให้ศึกษาอีกด้วย

หนึ่งในหนังตะลุง
ที่นายหนังสุชาติสะสมไว้

มุมหนึ่งในพิพิธภัณฑสถานบ้าน
ของนายหน่งสุชาติ
จ.นครศรีธรรมราช

นอกจากพิพิธภัณฑสถานเฉพาะทางที่กล่าวถึงแล้ว ยังมีพิพิธภัณฑสถานอื่นๆ อีกมากที่น่าสนใจน่าศึกษา เช่น

ภาคกลาง ได้แก่ โรงงานตุ๊กตาบางกอกดอลส์ ของคุณหญิงทองก้อน จันทวิมล 85 ซอยรัชฎาภิเศก ถนนราชปรารภ มักกะสัน กรุงเทพมหานคร เปิดให้เข้าชมทุกวัน เวลา 08.00 - 17.00 น. เว้นวันอาทิตย์ ไม่เก็บค่าเข้าชม บ้านฮอกแซตติ้ง ของนายเสงี่ยม ปลายวัฒนาวิชัย ร้านวัฒนาไพศาล อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี ไม่เก็บค่าเข้าชม (วันเวลาเข้าชมต้องติดต่อเจ้าของบ้าน) นอกจากนี้ยังมี หมู่บ้านอรัญญิก ชุมชนมิดโบราณ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พิพิธภัณฑสถานจันเสน อำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์ เมืองโบราณอำเภอบางปู จังหวัดสมุทรปราการ พิพิธภัณฑสถานเด็กของกรุงเทพมหานคร ตั้งอยู่ในสวนสมเด็จพระเจ้าจตุจักร เป็นต้น

ภาคอีสาน ได้แก่ หอแก้ว ของนายสุรจิตต์ จันทรสาขา อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร พิพิธภัณฑสถานมิดโบราณ ของพระครูพัชรธรรมพร วัดบ้านโพน อำเภอ

หนองไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์ พิพิธภัณฑสถานผ้าไหมมัดหมี่บ้านเม่น อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี เป็นต้น

ภาคเหนือ ได้แก่ พิพิธภัณฑสถานผ้าป่าแสงดา บ้านสิทธ์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ พิพิธภัณฑสถานดินจอก บ้านหาดเสี้ยว จังหวัดสุโขทัย พิพิธภัณฑสถานระว่า อำเภอเมือง จังหวัดฮ่องสอน เป็นต้น

ภาคใต้ ได้แก่ พิพิธภัณฑสถานคติชนวิทยา สถาบันทักษิณคดีศึกษา เกาะยอ จังหวัดสงขลา พิพิธภัณฑสถานบ้านโล๊ะจูด อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส พิพิธภัณฑสถานบ้านพระยารัชฎานุประดิษฐ์มหิศรศักดิ์ อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง พิพิธภัณฑสถานลูกปัด วัดคลองท่อม อำเภอคลองท่อม จังหวัดกระบี่ เป็นต้น

ประโยชน์ทางการศึกษา

พิพิธภัณฑสถานทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นพิพิธภัณฑสถานทั่วไป พิพิธภัณฑสถานพื้นบ้านหรือพิพิธภัณฑสถานเฉพาะทางก็ตาม ย่อมจะมีประโยชน์มากสำหรับการศึกษาเรียนรู้ของเยาวชนและบุคคลทั่วไป เพราะพิพิธภัณฑสถานเป็นแหล่ง

การเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างหนึ่งตามมาตรา 25 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542 ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับครูผู้สอนว่าจะสามารถชี้แหล่งการเรียนรู้เหล่านี้ให้เป็นประโยชน์ในการเรียนของเด็กได้อย่างไร โดยเฉพาะในการปลูกฝังเด็กและเยาวชนให้รู้และซาบซึ้งในศิลปวัฒนธรรมและมรดกทางสังคมของชาติ ครูที่ได้ศึกษาอบรมทางด้านเทคโนโลยีแห่งการสอนมาแล้วย่อมตระหนักดี

วรวิทย์ วตินสรากร

บรรณานุกรม

นภขมินทร์ (นามแฝง). “พิพิธภัณฑ์อัยการไทย : ชุมความรู้สู่คุณศัพท์จรรยาทางกฎหมาย,” เดลินิวส์. ฉบับประจำวันที่ 12 เมษายน 2543.

สายสุนีย์ สิงห์ทัศน์. “สมบัติวัดพระศรีฯ,” อนุสาร อ.ส.ท. 40(12) ; กรกฎาคม 2543.

อภิสิทธิ์ ธีระจารุวรรณ. “พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น : วิถีชีวิตชุมชน,” ศิลปวัฒนธรรม. 18(8) ; มิถุนายน 2540.

พิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์มหาราชินี

พิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์มหาราชินี

พิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์มหาราชินี (Her Majesty the Queen Science Museum) เป็นพิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งแรกขององค์การพิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์แห่งชาติ (อ.พ.ว.ช. - National Science Museum) ที่ถือว่าสมบูรณ์ และได้มาตรฐานสากล พิพิธภัณฑ์แห่งนี้ตั้งอยู่ในอาคารพิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์ซึ่งจัดสร้างขึ้นเพื่อเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถเนื่องในวาระมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ห้ารอบเมื่อวันที่ 12 สิงหาคม พ.ศ. 2535

ความเป็นมา

พ.ศ. 2535 รัฐบาลโดยกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อมสำนักในพระมหากษัตริย์คุณที่สมเด็จพระบรมราชินีนาถทรงมีต่อพสกนิกรและประเทศชาติ โดยเฉพาะที่ทรงเป็นผู้นำในการใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน พื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตลอดจนการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทยในท้องถิ่นชนบทที่ห่างไกลมาอย่างต่อเนื่องจึงกำหนดโครงการพิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์ ขึ้นเป็นโครงการเฉลิมพระเกียรติและเริ่มดำเนินการมาโดยตลอด

พ.ศ. 2538 คณะรัฐมนตรีได้ออกพระราชกฤษฎีกาให้จัดตั้ง องค์การพิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์แห่งชาติขึ้นมีฐานะเป็นรัฐวิสาหกิจสังกัดกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อมเพื่อเป็นหน่วยงานบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์และได้ดำเนินการพัฒนาเรื่อยมาจนสร้างตัวอาคารพิพิธภัณฑ์ฯ เสร็จสมบูรณ์ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามว่า

“อาคารพิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์มหาราชินี” สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชสยามมกุฎราชกุมาร เสด็จแทนพระองค์ไปทรงเปิดเมื่อวันที่ 8 มิถุนายน พ.ศ. 2543

วัตถุประสงค์ของการสร้าง

การสร้างพิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์ขององค์การพิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์แห่งชาติ มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เพื่อเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถที่ทรงนำวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมและคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ชนบท

2. เพื่อต้องการกระตุ้นและสร้างความเข้าใจในเรื่องวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี เพราะปัจจุบันคนไทยส่วนใหญ่มีความความเข้าใจในเรื่องนี้น้อย มักคิดกันว่าเป็นเรื่องของนักทดลอง นักวิจัย ทั้งที่จริงๆ แล้ววิทยาศาสตร์เป็นสิ่งที่ทุกคนคุ้นเคยอยู่ในชีวิตประจำวันแทบทุกเรื่อง

3. เพื่อส่งเสริมสังคมไทยให้สนใจและเห็นความสำคัญของวิทยาศาสตร์ที่มีต่อการพัฒนาประเทศเพราะในอนาคตเราต้องใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมากขึ้น ถ้าหากคนไทยไม่ได้รับการพัฒนาก็จะสู้คนประเทศอื่นไม่ได้

4. เพื่อสร้างทัศนคติที่ดีทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีให้เกิดขึ้นแก่เยาวชนไทย

5. เพื่อเป็นสถานที่ให้ความรู้ความเพลิดเพลินสำหรับครอบครัว รวมทั้งเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำหรับชาวไทยและชาวต่างประเทศด้วย

6. เพื่อเป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอีกแห่งหนึ่ง ตามมาตรา 25 แห่ง พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542

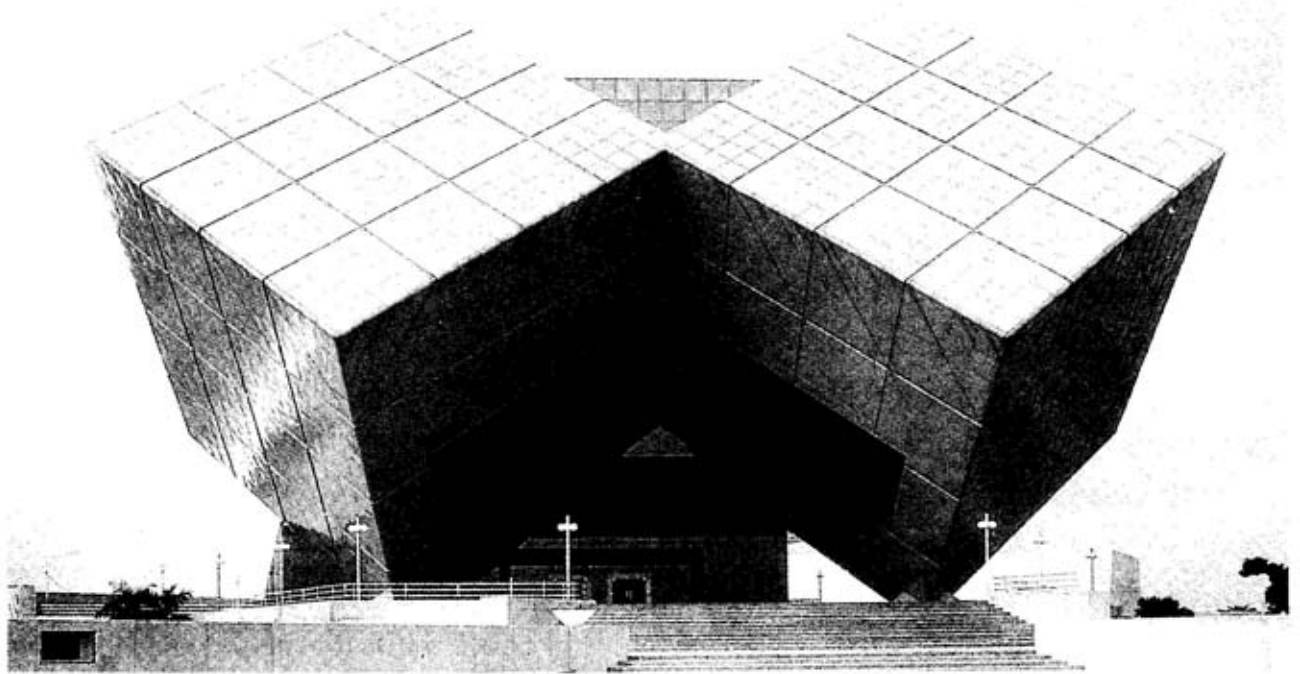
อาคารพิพิธภัณฑ์

อาคารพิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์เป็นอาคารทรงลูกบาศก์ขนาดใหญ่สามอาคารเชื่อมติดกัน มีความสูง 45 เมตร เทียบเท่าอาคารทั่วไป ขนาด 12 ชั้น ตั้งอยู่บน

พื้นด้วยมูลแหลมของดึก ในบริเวณที่ดิน 180 ไร่ ของเทคโนโลยีนิทัศน์ดัดถนนเลียบคลองห้า อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

แผนที่ ที่ตั้งพิพิธภัณฑ์

อาคารพิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์มหาวิทยาลัย

นายเฉลิมชัย ห่อนาค
ผู้อำนวยการองค์การพิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์แห่งชาติ
สถาปนิกผู้ออกแบบตัวอาคาร

สถาปนิกผู้ออกแบบตัวอาคารกล่าวว่า “เพื่อให้ได้ประโยชน์ใช้สอยที่สุด พื้นที่ภายในอาคารต้องโล่ง ดังนั้นอาคารจะต้องเป็นรูปสี่เหลี่ยมและมีเสาน้อยที่สุด แล้วที่นี้ถ้าเป็นอาคารสี่เหลี่ยมธรรมดาๆ มันก็ดูไม่น่าสนใจ โดยเฉพาะคนไทยนั้น ตามปกติจะไม่ชอบไปพิพิธภัณฑ์ จึงต้องพยายามออกแบบให้ดึงดูดความรู้สึกของผู้พบเห็น รวมทั้งสะท้อนความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีก็เลยใช้เทคนิคดัดแปลงเอามุมแหลม 3 จุดมารับน้ำหนัก ซึ่งแต่ละจุดจะรับน้ำหนักได้ถึง 4,200 ตัน”

“นอกจากนี้ยังนำหลักการทางวิทยาศาสตร์มาใช้ประโยชน์ ด้วยการใช้เหล็กเคลือบเซรามิกมาทำเป็นผนังอาคารภายนอก ช่วยสะท้อนแสงแดดป้องกันความร้อนและภายในยังมีฉนวนกันไม่ให้ความร้อนที่หลงเหลือทะลุผ่านเข้ามา ทำให้ประหยัดพลังงานในการใช้เครื่องปรับอากาศ”

“พิพิธภัณฑ์แห่งนี้ไม่ได้นำเสนอเรื่องราวในประวัติศาสตร์อย่างเดียวแต่ผสมผสานเรื่องของปัจจุบันแสดงให้เห็นถึงแนวโน้มในอนาคต มีชิ้นงานที่จับได้เล่นได้ มีความเคลื่อนไหวหมุนเวียนตลอด สร้าง

ความมีส่วนร่วมระหว่างชิ้นงานกับผู้ชมให้เขาค้นคว้าหาคำตอบด้วยตนเอง ทำให้รู้สึกสนุกไม่น่าเบื่อ โดยจะมีเจ้าหน้าที่ช่วยอธิบายหากเกิดความไม่เข้าใจ”

“รัฐบาลลงทุนเรื่องนี้ไปพอสมควร ถือว่าเป็นระบบสาธารณูปโภคด้านการศึกษาวิทยาศาสตร์ของประเทศที่สำคัญ แม้ที่นี่จะไม่ใช่มิวเซียมวิทยาศาสตร์ที่ใหญ่ที่สุดในเอเชีย แต่ก็นับว่าใหญ่ที่สุดในประเทศไทย รวมทั้งมีความทันสมัยไม่แพ้ใคร ชิ้นงานต่างๆ ที่สร้างขึ้นก็ได้ผู้เชี่ยวชาญจากต่างประเทศมาช่วยออกแบบ ก็อยากจะให้ทุกคนลองมาเยี่ยมชม”

ภายในตัวอาคารพิพิธภัณฑ์

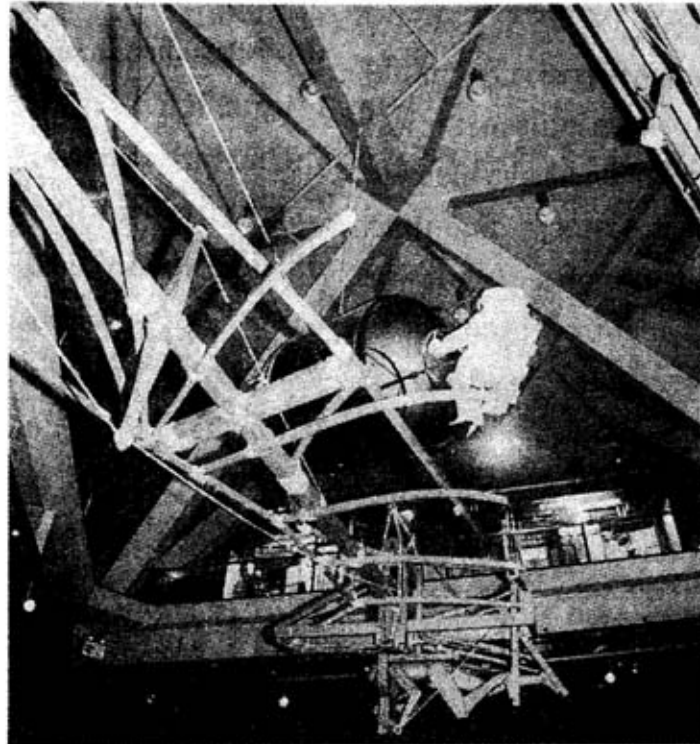
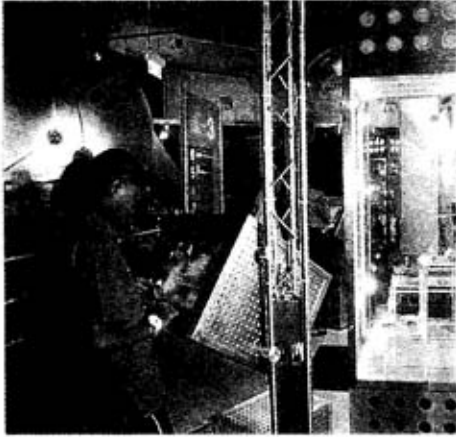
ภายในตัวอาคารซึ่งมีเนื้อที่ใช้สอย 18,000 ตารางเมตร มีทั้งหมด 6 ชั้น

ชั้นที่ 1 ส่วนต้อนรับและแนะนำการเข้าชม มีห้องจำหน่ายบัตรและห้องนิทรรศการหมุนเวียน จุดเด่นอยู่บริเวณโถงกลาง มีแบบจำลองอาคารพิพิธภัณฑ์สร้างด้วยอะคริลิก (acrylic) แสดงกลุ่มนิทรรศการที่จัดแสดงในแต่ละชั้น และบริเวณนี้ยังใช้เป็นจุดนัดพบของผู้เข้าชม มีที่นั่งพักโดยรอบ ใช้สีและสัญลักษณ์ทางวิทยาศาสตร์ - คณิตศาสตร์ ช่วยสร้างจุดสนใจ นอกจากนี้ยังมีแผ่นภาพและผลงานของนักวิทยาศาสตร์รุ่นบุกเบิกในสาขาต่างๆ แสดงไว้ด้วย

ชั้นที่ 2 ประวัติการค้นพบ การประดิษฐ์ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ด้านบนแสดงหุ่นมนุษย์บินซึ่งลีโอนาร์โด ดา วินชี (Leonardo da Vinci) วาดออกแบบเอาไว้ แสดงถึงความปรารถนาที่จะโบยบินขึ้นไปบนท้องฟ้า นำมาสร้างเป็นหุ่นขนาดยาว 11 เมตร ถัดขึ้นไปมียานอวกาศและมนุษย์อวกาศจำลองแสดงให้เห็นวิวัฒนาการด้านการประดิษฐ์คิดค้นทางด้านอวกาศ มีหุ่นลูซิ ฟอสซิล มนุษย์อายุมากที่สุดในโลก มีกรอบสูง 4 เมตร หมุนรอบตัวอธิบายเหตุการณ์ที่มีการค้นพบและการประดิษฐ์คิดค้นตามช่วงเวลาต่างๆ

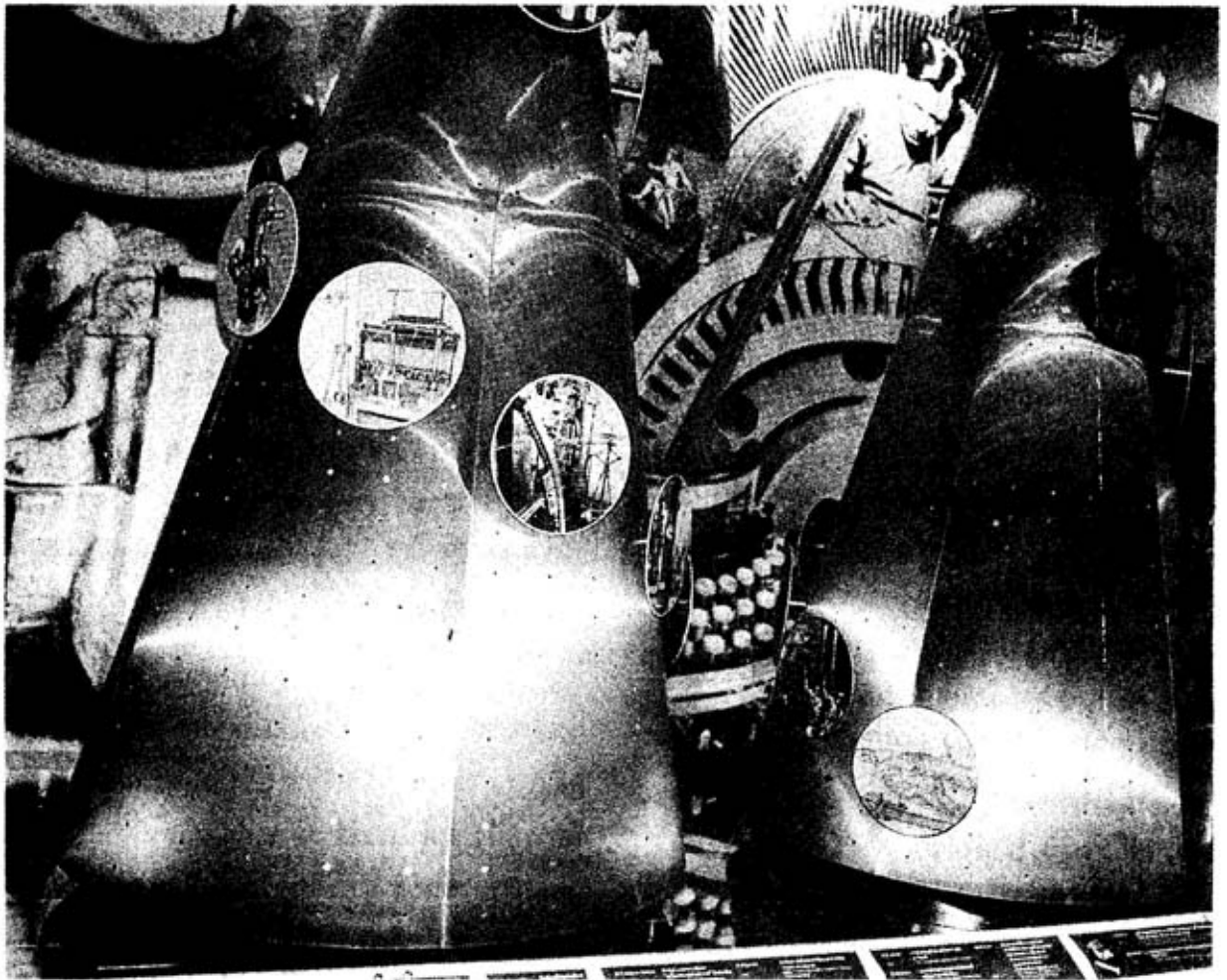
นอกจากนั้นในชั้นนี้ยังมีจอพลาสมา (Plasma screen) ซึ่งเป็นที่มีปูรายชื่อ่นักวิทยาศาสตร์และนักคิดสำคัญๆ ของโลกเช่น ชาร์ลส์ ดาร์วิน (Charles Darwin) อัลเบิร์ต ไอน์สไตน์ (Albert Einstein) ไอแซก นิวตัน (Isaac Newton) อะริสโตเติล (Aristotle) เป็นต้น เมื่อกดไปที่ชื่อใด นักวิทยาศาสตร์หรือนักคิดผู้นั้นก็จะปรากฏผ่านจอมาเล่าสิ่งต่างๆ ให้ฟัง

หุ่นมนุษย์บิน

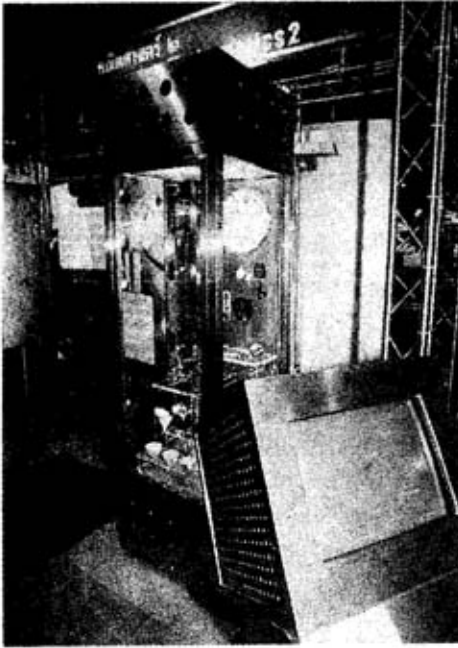

หุ่นจำลองลูซี่ ฟอสซิลมนุษย์อายุมากที่สุดในโลก

กรวยสูง 4 เมตร หมุนรอบตัว อธิบายเหตุการณ์ตามช่วงเวลาที่มีการค้นพบการประดิษฐ์ทาง
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี อยู่ในบริเวณชั้น 2

ชั้นที่ 3 วิทยาศาสตร์พื้นฐานและพลังงาน บนชั้นนี้ผู้เข้าชมจะได้เรียนรู้หลักการของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจัดในรูปแบบปฏิบัติการจำนวน 16 ฐาน ผู้เข้าชมสามารถทดลองสัมผัสเครื่องมือต่างๆ ของฐานปฏิบัติการแต่ละฐานได้ แบ่งออกเป็นเรื่องคณิตศาสตร์ แสง เสียง ไฟฟ้า แม่เหล็ก เป็นต้น

ฐานปฏิบัติการที่ผู้ชมสามารถทดลองหาความรู้ได้ด้วยตนเอง

ชั้น 4 วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเกี่ยวกับประเทศไทย มีลูกโลกขนาดใหญ่หมุนตามเข็มนาฬิกา แสดงตำแหน่งของประเทศไทย บรรยากาศในห้องนี้ ตกแต่งให้มีลักษณะคล้ายช่วงฤดูฝนมีฟ้าแลบฟ้าร้อง เสนอเรื่องราวทางภูมิศาสตร์ สภาพแวดล้อม โครงสร้างการผลิตทางเกษตรกรรมและความเหมาะสมด้านที่ตั้งของประเทศต่อการเป็นแหล่งผลิตอาหารของโลกโดยอาศัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี นอกจากนี้ยังมีการจำลองเขื่อน สะพาน แสดงให้เห็นถึงการนำเทคโนโลยีมาปรับใช้ให้เข้ากับสภาพแวดล้อม (ในชั้นนี้น่าจะมีเรื่องราวของนักวิทยาศาสตร์ไทยด้วย)

ชั้น 5 วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในชีวิตประจำวัน เป็นเรื่องของความรู้ด้วยวิทยาศาสตร์ประยุกต์ที่นำมาใช้ในชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง

นอกจากนั้นยังมี อุโมงค์พลังงาน รวมเรื่องราวเกี่ยวกับพลังงานทุกรูปแบบเช่น แสงอาทิตย์ นิวเคลียร์ เชื้อเพลิง ภูเขาไฟ น้ำ ลม แรงคน แม้กระทั่งฟอสซิล แสดงด้วยสื่อผสมให้ผู้เข้าชมได้เล่นและทดลองเหมือนอยู่ในเหตุการณ์จริง

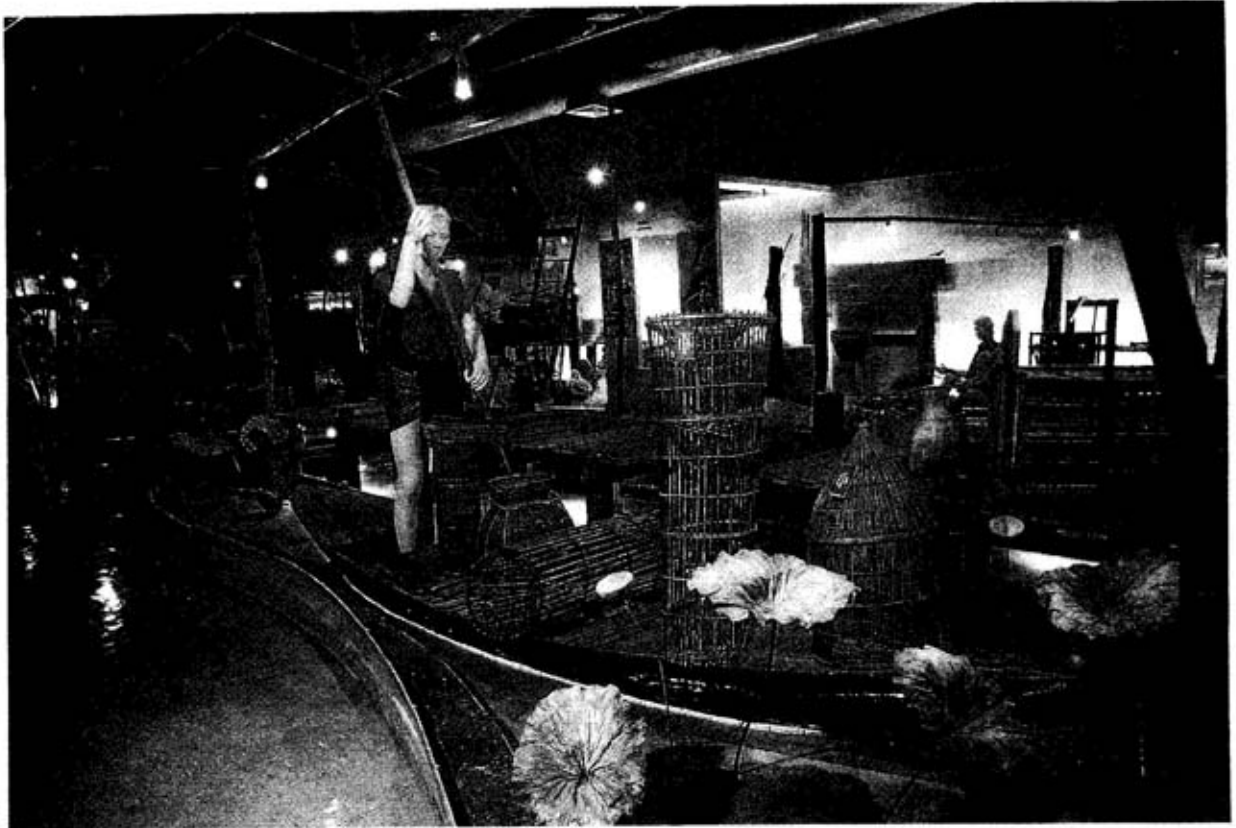

อุโมงค์พลังงาน

การแต่งบ้านและสำนักงาน การคมนาคมขนส่ง สิ่งแวดล้อมรอบตัวเช่นอากาศและน้ำ รวมถึงเรื่องใกล้ตัวเช่น อวัยวะต่างๆ และระบบต่างๆ ภายในร่างกาย จัดแสดงด้วยสื่อหลายๆ อย่าง เช่น หุ่นจำลอง แผนภาพ วัตถุตัวอย่าง เป็นต้น

ชั้น 6 เทคโนโลยีภูมิปัญญาไทย เป็นชั้นที่แสดงบรรยากาศของความเป็นไทย แสดงถึงวิถีชีวิตภูมิปัญญาชาวบ้านที่สร้างสมสืบทอดมาแต่โบราณ มีนิทรรศการเทคโนโลยีพื้นบ้านงานผลิตหัตถกรรมต่างๆ เช่น การแกะสลัก การปั้นเครื่องดินเผา การทอผ้า การทอเสื่อการตีมีดตีดาบ ฯลฯ เริ่มตั้งแต่การเตรียมวัตถุดิบ ไปจนถึงการประดิษฐ์เป็นชิ้นงานสำเร็จรูป ผูกด้วยข้อมูลทางวิทยาศาสตร์ในแต่ละขั้นตอน

ส่วนสำคัญของชั้นนี้ คือ นิทรรศการเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ แสดงถึงพระปณิธานของพระองค์ที่ทรงอนุรักษ์เทคโนโลยีพื้นบ้านให้คงอยู่คู่สังคมไทย และชั้นงานศิลปหัตถกรรมจากมูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพ เป็นต้น

เทคโนโลยีภูมิปัญญาไทย

พิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์มหाराชนิเปิดให้เข้าชม
ทุกวันตั้งแต่เวลา 9.00 - 17.00 น. ยกเว้นวันจันทร์

ค่าเข้าชม นักเรียนในเครื่องแบบคนละ 20 บาท

ผู้ใหญ่คนละ 50 บาท

ถ้าเข้าชมเป็นหมู่คณะควรติดต่อล่วงหน้า

พิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์แห่งนี้นั้น เป็นที่สนใจ
ของนักเรียน นิสิต นักศึกษา และประชาชนทั่วไปเป็น
อย่างมากนับได้ว่าให้ประโยชน์ทางการศึกษาตาม
วัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ทุกประการ

พิพิธภัณฑ์ขององค์การพิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์
แห่งชาติในอนาคต

นอกจากพิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์แห่งนี้แล้ว
กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อมยังมี
นโยบายให้องค์การพิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์แห่งชาติ
รับผิดชอบในการพัฒนาพิพิธภัณฑ์อื่นๆ ที่จะเกิดขึ้น
ในอนาคตด้วย ตามแผนงานระยะยาวขององค์การ
พิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์แห่งชาติได้กำหนดให้จัดสร้าง
ขึ้นอีก คือ

1. พิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์อื่นในส่วนกลาง
ได้แก่ พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยา, พิพิธภัณฑ์
เทคโนโลยีอากาศยานและโทรคมนาคม, พิพิธภัณฑ์
นิเวศวิทยาและสิ่งแวดล้อม ทั้งสามพิพิธภัณฑ์นี้ตั้งอยู่

ในเทคโนโลยีซึ่งเป็นพื้นที่เดียวกับพิพิธภัณฑ
วิทยาศาสตร์ มหาราชนิ พิพิธภัณฑธรรมชาติวิทยา
และพิพิธภัณฑเทคโนโลยีอากาศยานและโทรคมนาคม
กำลังอยู่ในระหว่างการก่อสร้าง คงจะเสร็จภายใน พ.ศ.
2544 และ 2545 ส่วนพิพิธภัณฑนิเวศวิทยาและสิ่ง
แวดล้อมนั้นกำหนดให้เป็นโครงการเฉลิมพระเกียรติ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช
เนื่องในวโรกาสทรงครองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี เมื่อ
พุทธศักราช 2538 คณะรัฐมนตรีได้อนุมัติให้ดำเนิน
การแล้วแต่ได้เลื่อนมาเนื่องจากเกิดภาวะวิกฤติทาง

เศรษฐกิจ ได้เริ่มดำเนินการใน พ.ศ. 2543 คาดว่าจะ
แล้วเสร็จใน พ.ศ. 2548

2. **พิพิธภัณฑวิทยาศาสตร์ในภูมิภาค** มี
โครงสร้างดำเนินงานตามแผนพัฒนา 10 ปี กำหนดไว้
3 แห่งคือพิพิธภัณฑวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมพายัพ,
พิพิธภัณฑวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมอีสาน, และ
พิพิธภัณฑวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมทักษิณ สำหรับ
ที่พายัพและทักษิณกำหนดเริ่มศึกษาความเหมาะสม
ของโครงการใน พ.ศ. 2543 ส่วนที่อีสานกำลังจะ
ดำเนินการก่อสร้างใน พ.ศ. 2545

วรวิทย์ วตินสรากร

บรรณานุกรม

คณิตา เลขะกุล, คุณหญิง. “พิพิธภัณฑวิทยาศาสตร์มหาราชนิ,” อนุสาร อ.ส.ท. 41(1) ; สิงหาคม 2543.

พนิดา ไทยพิทักษ์กุล. “พิพิธภัณฑวิทยาศาสตร์... รูปแบบใหม่แห่งความศิวิไลซ์,” เดลินิวส์. 18 กุมภาพันธ์ พ.ศ.
2543.

“รายการจดหมายเหตุกรุงศรี,” สถานีโทรทัศน์ช่อง 7 วันที่ 7-8 กันยายน 2543.

ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี

ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี เชื้อชาติอิตาลีเดิม เปลี่ยนเป็นสัญชาติไทย นามเดิม คอรัราโด เฟโรจี (Corrado Feroci) ปฏิมากรและอาจารย์ศิลปะผู้ทุ่มเทกำลังกายและกำลังใจรับใช้ประเทศไทยอย่างไม่เห็นแก่ความยากลำบาก เป็นผู้นำความเจริญก้าวหน้าของศิลปะปัจจุบันมาสู่ประเทศไทย ได้ศึกษาศิลปะไทยจนมีความรู้ความเข้าใจเป็นอย่างดีจนมีใจรักศิลปกรรมของไทย จึงพยายามเขียนหนังสือเผยแพร่ให้ชาวโลกได้รู้จักศิลปะไทยกว้างขวางขึ้น

นายคอรัราโด เฟโรจี เป็นบุตรนายอาร์ตูโด เฟโรจี และนางซานตินา เฟโรจี (Mr. Arturo and Mrs.

Santina Feroci) มีอาชีพค้าขาย เกิดที่ตำบลซานจิโอวานนี (San Giovanni) เมืองฟลอเรนซ์ ประเทศอิตาลี เมื่อวันที่ 15 กันยายน พ.ศ.2435 (ค.ศ. 1892)

การศึกษา

พ.ศ. 2441 เข้าศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา

พ.ศ. 2446 สำเร็จประถมศึกษาแล้วเข้าศึกษา

โรงเรียนมัธยมศึกษาอีก 5 ปี

พ.ศ. 2451 เข้าศึกษาในโรงเรียนราชวิทยาลัย

ศิลปะแห่งนครฟลอเรนซ์ จบหลักสูตรวิชาช่าง 7 ปี ได้รับประกาศนียบัตรช่างปั้นและช่างเขียน

ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี

(พ.ศ. 2435 - 2505)

นายคอร์ราโด เฟโรจี สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยศิลปะเมื่ออายุประมาณ 23 ปี เริ่มทำงานด้านประติมากรรมซึ่งชอบมากกว่าด้านจิตรกรรม สมัครสอบเข้าชิงตำแหน่งศาสตราจารย์ (ตามระบบการศึกษาของอิตาลี ตำแหน่ง Professor เหมือนกับ “ครู” แต่คนที่ไม่ใช่ครูก็มีสิทธิ์สมัครสอบได้) ได้ในระดับเกียรตินิยมอันดับหนึ่ง วิชาที่สอบได้แก่ ประวัติศาสตร์ศิลปะ ปรัชญา ศิลปวิจารณ์ และถือเอาผลงานด้านศิลปะเป็นส่วนสำคัญ

ประวัติการทำงานและการรับราชการ

เมื่อนายคอร์ราโด เฟโรจี สำเร็จการศึกษาแล้วก็เริ่มทำงานทันที เริ่มส่งแบบอนุสาวรีย์ของรัฐบาลอิตาลีเข้าประกวด ได้รับรางวัลหลายครั้งจนมีชื่อเสียงโด่งดังตั้งแต่อายุยังน้อย

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัฐบาลไทยประสงค์จะหาช่างปั้นมาปฏิบัติราชการและฝึกฝนให้คนไทยสามารถปั้นรูปได้อย่างตะวันตกและให้รู้เทคนิคต่างๆ ในงานประติมากรรมด้วย จึงติดต่อกับรัฐบาลอิตาลีขอให้คัดเลือกประติมากรที่มีชื่อและต้องการเข้ารับราชการกับรัฐบาลไทย ทางรัฐบาลอิตาลีจึงเสนอชื่อ นายคอร์ราโด เฟโรจี พร้อมทั้งคุณวุฒิและผลงานมาให้รัฐบาลไทยพิจารณา

วันที่ 14 มกราคม พ.ศ. 2466 รัฐบาลบรรจุนายคอร์ราโด เฟโรจี เข้าเป็นข้าราชการในตำแหน่งช่างปั้น กรมศิลปากร กระทรวงวัง ได้รับเงินเดือน เดือนละ 800 บาท ค่าเช่าบ้าน 80 บาท

พ.ศ. 2469 ดำรงตำแหน่งอาจารย์ช่างปั้นหล่อ แผนกศิลปากรสถานแห่งราชบัณฑิตยสภา

พ.ศ. 2473 ย้ายมาเป็นอาจารย์ช่างปั้น กองประณีตศิลปกรรม กรมศิลปากร กระทรวงธรรมการ ในระหว่างนั้นท่านเริ่มค้นชีวิตครูโดยหลักสูตรอบรมกว้างๆ และสอนให้แก่ผู้สนใจในวิชาประติมากรรม ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ในการนี้มีผลทำให้ได้ผู้ช่วยช่างเข้ารับราชการในกรมศิลปากรเพิ่มมากขึ้น กิจการช่างปั้นหล่อของกรมศิลปากรจึงเจริญขึ้นอย่างรวดเร็ว

เมื่อทางราชการเห็นความสำคัญของการศึกษาศิลปะจึงให้นายคอร์ราโด เฟโรจี เป็นผู้วางหลักสูตรการศึกษาให้มีมาตรฐานเช่นเดียวกับโรงเรียนศิลปะในยุโรป ท่านจึงเริ่มวางหลักสูตรวิชาจิตรกรรมและประติมากรรมขึ้นและเริ่มเขียนตำราเรียน ในการเขียนตำราเรียนได้ร่วมมือกับพระสาโรชรัตนนิมมานก์ สถาปนิกพิเศษของกรมศิลปากร (ท่านผู้นี้สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยในประเทศอังกฤษ) ช่วยเขียนประวัติศาสตร์ศิลปะตะวันตก และสอนวิชานี้ด้วย

พ.ศ. 2476 กรมศิลปากรจึงได้ตั้งโรงเรียนศิลปากรแผนกช่าง ขึ้น โดยมีนายคอร์ราโด เฟโรจี เป็นผู้อำนวยการ ผู้สมัครเข้าส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนเพาะช่าง

พ.ศ. 2481 ได้รับแต่งตั้งเป็นหัวหน้ากองโรงเรียนศิลปากร แผนกช่าง กรมศิลปากร กระทรวงธรรมการ

ในสมัยนั้นจะมีงานฉลองรัฐธรรมนูญเป็นงานประจำปี (วันที่ 10 ธันวาคมเป็นวันพระราชทานรัฐธรรมนูญ) ท่านได้เสนอแนะให้รัฐบาลจัดประกวดภาพเขียน ภาพปั้น เพื่อส่งเสริมหลัก 6 ประการของระบอบประชาธิปไตยและให้เห็นความสำคัญของการมีรัฐธรรมนูญ ความคิดนี้ก่อให้เกิดงานแสดงศิลปกรรมแห่งชาติ ขึ้นในเวลาต่อมา

พ.ศ. 2484 (8 ธันวาคม 2484) เกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 รัฐบาลไทยต้องยอมให้ญี่ปุ่นเดินทัพผ่านประเทศไทยและต้องประกาศสงครามเข้ากับฝ่ายกลุ่มประเทศอักษะคือ อิตาลี เยอรมนี และญี่ปุ่น รัฐบาลญี่ปุ่นสั่งควบคุมตัวชาวอิตาเลียนทุกคนที่พำนักอยู่ในประเทศไทย นายคอร์ราโด เฟโรจี จึงถูกควบคุมตัวด้วย ขณะนั้นท่านดำรงตำแหน่งอาจารย์ช่างปั้น กองโรงเรียนศิลปากรแผนกช่าง กระทรวงศึกษาธิการ หลวงวิจิตรวาทการ อธิบดีกรมศิลปากร ในขณะนั้นได้ใช้วิธีการทูตโดยแปลงสัญชาตินายคอร์ราโด เฟโรจี เป็นไทย และตั้งชื่อ นามสกุลให้เป็น “ศิลป/พิระศรี” แล้วขอให้รัฐบาลญี่ปุ่นปล่อยตัวเป็นอิสระ ท่านจึงใช้ชื่อนี้เรื่อยมาจนถึงแก่กรรม

พ.ศ. 2485 กรมศิลปากร แยกจากกระทรวงศึกษาธิการไปขึ้นอยู่กับสำนักนายกรัฐมนตรี ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี ยังดำรงตำแหน่งอาจารย์ช่างปั้น และผู้อำนวยการโรงเรียนศิลปากร แผนกช่าง ซึ่งต่อมาเปลี่ยนเป็น โรงเรียนประณีตศิลปกรรม

พ.ศ. 2486 รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม สั่งการให้ปรับปรุงหลักสูตรโรงเรียนประณีตศิลปกรรม และประกาศ พระราชบัญญัติจัดตั้งเป็น มหาวิทยาลัยศิลปากร ครั้งแรกมีเพียง 2 คณะคือ คณะจิตรกรรม และคณะประติมากรรม โดยมีศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี เป็นคณบดีทั้งสองคณะ

พ.ศ. 2491 ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี ได้รับมอบหมายจากรัฐบาลให้นำศิลปะไทยไปแสดง ณ กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ ได้ผลเป็นที่น่าพอใจมาก นับเป็นครั้งแรกที่ทำให้ชาวต่างประเทศรู้จักประเทศไทยในด้านศิลปะเป็นอย่างดี

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เศรษฐกิจตกต่ำ เงินเฟ้อมาก เงินเดือนที่ได้รับไม่สมดุลกับค่าครองชีพ พ.ศ. 2492 ท่านจึงเดินทางกลับประเทศอิตาลี โดยลาพักตามสิทธิในสัญญาจ้างเป็นเวลา 9 เดือน

พ.ศ. 2493 เมื่อทางราชการได้ปรับปรุงเงินเดือนของท่านให้เหมาะสมกับความเป็นอยู่แล้ว ท่านจึงเดินทางกลับประเทศไทยอีกครั้งหนึ่ง

พ.ศ. 2495 เกษียณอายุราชการขณะเป็นข้าราชการสังกัดกระทรวงวัฒนธรรม

ผลงานที่สำคัญของศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี

นอกจากงานวางหลักสูตรก่อตั้งโรงเรียนศิลปากร แผนกช่าง จนโรงเรียนแห่งนี้เจริญก้าวหน้ามาเป็นมหาวิทยาลัยศิลปากรในปัจจุบันแล้ว ผลงานของท่านยังมีอีกมาก ล้วนเป็นงานที่ส่งเสริมและสร้างชื่อเสียงให้แก่ประเทศไทยทั้งสิ้น นายธนิต อยู่โพธิ์ อดีตอธิบดีศิลปากรเขียนไว้ว่า “...ในขณะที่ปฏิบัติราชการและอบรมสั่งสอนศิษย์ตลอดมานั้น ตัวท่านเองก็สนใจศึกษาค้นคว้าศิลปะไทยไปด้วย เป็นเวลาร่วม 40 ปี จนมีความรู้ความเข้าใจอย่างดียิ่งทั้งทฤษฎีและ

ปฏิบัติ และท่านก็มีใจรักศิลปกรรมของไทยเป็นอย่างมาก...ได้เขียนหนังสือและบทความเกี่ยวกับศิลปะไทยเผยแพร่อีกหลายเล่มและหลายเรื่อง ซึ่งช่วยให้ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศได้รู้เรื่องเกี่ยวกับศิลปะของไทยซาบซึ้งและแพร่หลายเป็นอันมาก...”

พ.ศ. 2496 รับหน้าที่เป็นประธานกรรมการสมทบศิลปะแห่งชาติในเครือสมาคมศิลปะระหว่างชาติ (International Association of Arts) ซึ่งตั้งอยู่ที่กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส

พ.ศ. 2497 เป็นผู้แทนศิลปินไทยเข้าร่วมประชุมศิลปินระหว่างชาติครั้งแรก ณ ประเทศอิตาลี

พ.ศ. 2503 ไปประชุมใหญ่ครั้งที่ 3 ณ กรุงเวียนนา ประเทศออสเตรีย ในครั้งนี้ได้นำผลงานศิลปินไทยไปแสดงด้วย และได้เสนอบทความศิลปะชื่อ Contemporary Art in Thailand ต่อที่ประชุมครั้งนั้น

นอกจากนั้นได้ทำประโยชน์อันยิ่งใหญ่ให้แก่ทางราชการในด้านศิลปะโดยเป็นผู้ออกแบบสร้างอนุสาวรีย์หลายแห่งตามคำสั่งทางราชการ เช่น

พระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ซึ่งประดิษฐานอยู่ ณ เชียงสะพานปฐมบรมราชานุสรณ์

พระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวซึ่งประดิษฐาน ณ สวนลุมพินี

พระบรมรูปสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ซึ่งประดิษฐาน ณ วงเวียนใหญ่

พระบรมรูปสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ณ อนุสรณ์ดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี

อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

อนุสาวรีย์ท้าวเทพกษัตรี ท้าวศรีสุนทร อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต

อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ

อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย

งานปั้นชิ้นสุดท้ายซึ่งยังไม่ทันจะเสร็จสมบูรณ์ก็ถึงแก่กรรมเสียก่อน คือ พระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช

เป็นต้น

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่ได้รับ

- พ.ศ. 2470 จตุรดาภรณ์มงกุฎไทย
- พ.ศ. 2495 ทวีติยาภรณ์ช้างเผือก
- พ.ศ. 2496 เหรียญดุษฎีมาลา เข็มศิลปวิทยา
- พ.ศ. 2497 ประดมาภรณ์มงกุฎไทย

ชีวิตครอบครัว

ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี เดินทางเข้ามารับราชการในประเทศไทยเมื่อ พ.ศ.2466 ขณะที่มีอายุ 32 ปี พร้อมด้วยภรรยาคือนางฟานนี เฟโรจี (Fanni Feroci) ซึ่งเพิ่งสมรสกันใหม่ๆ มาดำเนินชีวิตแบบคนไทยด้วยเงินเดือนขั้นต้น 800 บาท ค่าเช่าบ้าน 80 บาท ซึ่งเป็นอัตราพิเศษที่ดำรงชีพอยู่ได้อย่างสบายในภาวะการครองชีพและเศรษฐกิจในขณะนั้น

ท่านเป็นคนรักสันโดษ ชอบชีวิตที่สงบตามธรรมชาติ ท่านจึงมีความพอใจเป็นอย่างยิ่ง ท่านเป็นนักธรรมชาตินิยม มีความเป็นอยู่อย่างง่าย ๆ ทั้งที่บ้านและที่ทำงาน

แต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ท่านเริ่มเดือดร้อนเพราะค่าครองชีพสูง เงินเดือนน้อยไม่พอใช้ ต้องขายรถ ขายบ้าน ขายที่ดินซึ่งซื้อไว้ตอนเปลี่ยนเป็นสัญชาติไทยแล้ว ต้องดิ้นจักรยานมาทำงาน ท่านต้องส่งภรรยาและลูก 2 คนกลับอิตาลี จนในที่สุดขอลาพักผ่อนเป็นเวลา 9 เดือนตามสิทธิในสัญญาจ้างดังกล่าวแล้ว และเดินทางกลับไปพักผ่อนที่บ้านเดิมกับภรรยาและลูกที่อิตาลี พร้อมกับเขียนบันทึกข้อความลงวันที่ 1 มีนาคม พ.ศ.2489 ถึงพระยาอนุমানราชชน อธิบดีกรมศิลปากร ในขณะนั้นดังต่อไปนี้

เรียน ท่านอธิบดีกรมศิลปากร

ด้วยแต่เดิมข้าพเจ้าเป็นชนชาติอิตาเลียนชื่อ จี. เฟโรจี ทางราชการได้ทำสัญญาจ้างข้าพเจ้ามาทำงานช่างปั้นในกรมศิลปากร ตั้งแต่ พ.ศ.2466 ค่าจ้างเดือนละ 800 บาท ค่าเช่าบ้าน 80 บาท ดังสำเนาสัญญาที่แนบมานี้ ต่อมาถึง พ.ศ. 2487 ข้าพเจ้าโอนชาติเป็นไทยใช้ชื่อว่านายศิลป์ พีระศรี ส่วนสัญญาจ้างก็คงถือปฏิบัติกันอย่างเดิมตลอดมา

ตั้งแต่ทางราชการจ้างข้าพเจ้าทำงานจนถึงบัดนี้เป็นเวลา 23 ปีแล้วข้าพเจ้าไม่เคยได้รับเงินเพิ่มขึ้นเลย สมัยก่อนสงครามข้าพเจ้าก็พอใจในอัตราค่าจ้างนี้แล้ว เพราะเวลานั้นการครองชีพไม่สูงเกินสมควร แต่เมื่อได้เกิดสงครามขึ้นค่าสิ่งของเครื่องอุปโภคมีราคาสูงยิ่งยวดจนรายได้ที่ข้าพเจ้าได้รับอยู่นี้ไม่เพียงพอที่จะเลี้ยงชีวิตไปได้ตามสมควร ข้าพเจ้าได้รับความเดือดร้อนมาก ครั้นจะทำงานพิเศษเป็นส่วนตัวเพื่อเพิ่มพูนรายได้ของตน ข้าพเจ้าก็มีความเคารพต่อราชการ รู้สึกละอายใจที่ข้าราชการไปแสวงหารายได้ภายนอก ข้าพเจ้าไม่อาจทำลงได้นอกจากว่าเมื่อทางราชการไม่สามารถจะช่วยเหลือข้าพเจ้าได้จริง ข้าพเจ้ามีความคับแค้นถึงขนาดข้าพเจ้าก็อาจต้องหาทางช่วยตัวเองบ้าง ด้วยเหตุนี้จึงขอความกรุณาท่านอธิบดีเป็นที่พึง ได้โปรดหาทางเพิ่มเงินค่าจ้าง ให้แก่ข้าพเจ้าบ้าง พอที่จะครองชีพไปด้วยดีได้ ข้าพเจ้าจะขอบพระเดชพระคุณอย่างยิ่ง สำหรับการทำงานของข้าพเจ้านั้น ข้าพเจ้าหวังว่าท่านอธิบดีจะเห็นอยู่แล้ว ว่าข้าพเจ้าตั้งใจและมีเจตนาต่อหน้าที่ราชการจริงๆ ข้าพเจ้าพยายามเสมอที่จะไม่ให้มีการลาหยุด ลาป่วย และส่วนมากข้าพเจ้ามาทำงานแต่เช้าจนถึงค่ำตลอดวันข้าพเจ้าไม่ได้หยุดว่างเลย ทำทั้งงานช่างปั้นและการสอนนักเรียนช่าง ข้าพเจ้าได้ทุ่มเทกำลังความคิดทั้งหมดให้แก่ราชการ เพราะข้าพเจ้ามีความรักและมีเจตนาที่จะให้ประเทศไทยผู้ซึ่งมีพระคุณต่อข้าพเจ้าได้เจริญรุ่งเรืองอย่างแท้จริง หวังว่าทางราชการจะเห็นใจและโปรดกรุณาแก่ข้าพเจ้าบ้าง

ศิลป์ พีระศรี

1 มีนาคม 89

เมื่อทางราชการได้พิจารณาปรับเงินเดือนแล้ว
ท่านก็เดินทางกลับมารับราชการตามเดิมโดยให้
ภรรยาและลูกพำนักอยู่ที่เมืองฟลอเรนซ์ประเทศอิตาลี

บั้นปลายชีวิต

ต่อมาภรรยาถึงแก่กรรมและลูกทั้งสองคนคือโรมา
โน และอิซาเบลลา เฟโรจี (Romano & Isabella
Feroci) มีงานทำเรียบร้อยแล้ว ท่านมีภรรยาเป็นคน
ไทยชื่อมาลินี ด้วยท่านตั้งใจแล้วว่า จะอยู่ในเมืองไทย
และตายในเมืองไทย

เมื่อศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี เกษียณราชการใน
พ.ศ.2495 แล้ว ยังปฏิบัติหน้าที่ทางด้านศิลปะให้แก่
กรมศิลปากรและประเทศไทยอีกหลายประการ ดัง
กล่าวแล้ว ท่านมีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะ
เห็นศิลปะมีความเจริญก้าวหน้าขึ้นในประเทศไทย

ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี ถึงแก่กรรม ณ โรง
พยาบาลศิริราชเมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม พ.ศ. 2505
รวมอายุได้ 70 ปี

วรวีทย์ วตินสรากร

บรรณานุกรม

เขียน ยิ้มศิริ. “นายศิลป์ พีระศรี,” ประวัติครู. หน้า 65 - 86. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2505.

นิพนธ์ จำไวไล (บรรณาธิการ). อาจารย์ศิลป์กับลูกศิษย์. กรุงเทพฯ : สำนักวิจัยศิลป์ พีระศรี, 2542.

อาจารย์สุชีพ ปุญญานุภาพ

อาจารย์สุชีพ ปุญญานุภาพ เป็นปราชญ์ท่านหนึ่งในทางพุทธศาสนา เป็นทรัพยากรบุคคลและปูชนียบุคคลที่หาได้ยากยิ่งในสังคมปัจจุบัน และเป็นผู้ที่เป็นที่รู้จักและชื่นชมอย่างกว้างขวางในบรรดาผู้นับถือพุทธศาสนา

อาจารย์สุชีพ ปุญญานุภาพ เดิมชื่อ บุญรอด สงวนเชื้อ เป็นบุตรคนที่ 11 ในจำนวน 12 คนของนายอ่วมและนางทองคำ สงวนเชื้อ อาชีพค้าขาย เกิด ณ หมู่บ้านตลาดบางไทรป่า ตำบลบางไทรป่า อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม เมื่อวันที่ 13 เมษายน พ.ศ. 2460 พี่น้องทั้ง 11 คนของท่านถึงแก่กรรมหมดตั้งแต่ยังเยาว์ เหลือรอดอยู่เพียงคนเดียวคือท่าน ท่านจึงได้รับการตั้งชื่อว่า “บุญรอด”

การศึกษาเบื้องต้น

เด็กชายบุญรอด สงวนเชื้อ เข้าเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่โรงเรียนประชาบาลวัดโพธิ์ ตำบลบางไทรป่าเมื่อ พ.ศ. 2468

พ.ศ. 2469 ย้ายไปเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 และ 3 ที่โรงเรียนประชาบาล วัดสัมปทวน ตำบลวัดแค อำเภอนครชัยศรี เมื่อสำเร็จการศึกษาภาคบังคับแล้วก็เข้าเรียนสายวิสามัญชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 5 จนสำเร็จเมื่ออายุ 12 ปี

บรรพชาเป็นสามเณร

พ.ศ. 2473 เด็กชายบุญรอด สงวนเชื้อ บรรพชาเป็นสามเณร ณ วัดสัมปทวนเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน แล้วได้ไปจำพรรษาอยู่ที่วัดกันมาศอารามถนนเขาวราช อำเภอสัมพันธวงศ์ จังหวัดพระนคร (เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร) และได้ศึกษาพระปริยัติธรรมสำนักวัดเทพศิรินทราวาส สอบได้สำเร็จหลักสูตรเปรียญธรรมตามลำดับดังนี้

- พ.ศ. 2475 สอบได้เปรียญธรรม 3 ประโยค
- พ.ศ. 2476 สอบได้เปรียญธรรม 4 ประโยค
- พ.ศ. 2477 สอบได้เปรียญธรรม 5 ประโยค
- พ.ศ. 2478 สอบได้เปรียญธรรม 6 ประโยค
- พ.ศ. 2479 สอบได้เปรียญธรรม 7 ประโยค
- พ.ศ. 2481 สอบได้เปรียญธรรม 8 ประโยค
- พ.ศ. 2482 สอบได้เปรียญธรรม 9 ประโยค

การอุปสมบท

พ.ศ. 2480 สามเณรบุญรอด สงวนเชื้อ อุปสมบทเป็นพระภิกษุ ณ วัดกันมาศอาราม เมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม ได้นามฉายาว่า “สุชีโวภิกขุ” เมื่อได้อุปสมบทแล้วได้รับมอบหมายงานและตำแหน่งหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. พ.ศ. 2482 ได้รับมอบหมายให้เป็นเจ้าหน้าที่จัดทำนิตยสาร “ธรรมจักขุ” และได้ปฏิบัติงานนี้มาจากกระทั่งลาสิกขาใน พ.ศ. 2495

อาจารย์สุชีพ ปุญญานุภาพ
(พ.ศ. 2460 - 2543)

2. พ.ศ. 2484 ได้รับเลือกเป็นสมาชิกสังฆสภาตามพระราชบัญญัติปกครองคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484

3. พ.ศ. 2486 - 2487 (โดยประมาณ) เริ่มคิดก่อตั้งมหาวิทยาลัยสงฆ์ และได้ทดลองเปิดสอนวิชาการสมัยใหม่ขึ้นที่วัดกันมาตุยาราม โดยเปิดสอนภาษาบาลี อังกฤษ สันสกฤต และวิชาคณิตศาสตร์แก่พระสงฆ์กลุ่มหนึ่ง เห็นว่าน่าจะเป็นไปได้จึงเสนอโครงการตั้งมหาวิทยาลัยสงฆ์ขึ้น เมื่อคณะสงฆ์เห็นชอบจึงมีคำสั่งตั้งสภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัยใน พ.ศ. 2488

4. พ.ศ. 2489 ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะที่พระศรีวิสุทธิญาณ

5. พ.ศ. 2489 สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัยได้เปิดการศึกษาในรูปแบบวิทยาลัยเป็นรุ่นแรก สุชีพวัณิกขุได้รับหน้าที่เป็นเลขาธิการสภาการศึกษาเป็นรูปแรก และปฏิบัติหน้าที่จนกระทั่งถึงเวลาลาสิกขาเมื่อวันที่ 4 มกราคม 2495

6. พ.ศ. 2491 เป็นกำลังหนุนให้เกิดคณะขุพุทธิกะเพื่อเป็นสื่อดึงดูดเขาชวนให้เข้ามาสนใจในพระพุทธศาสนา จนกระทั่งได้มีการก่อตั้งคณะขุพุทธิกะขึ้นในวันที่ 15 มกราคม 2491 และเป็นผลให้เกิดขุพุทธิกสมาคมและสภาขุพุทธิกะขึ้นในเวลาต่อมา

ความสามารถพิเศษขณะดำรงสมณเพศ

1. เป็นผู้ริเริ่มการแต่งจินตนิยายอิงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาโดยอาศัยหลักฐานจากพระไตรปิฎกฝ่ายเถรวาทเป็นองค์แรก เช่น ได้ร่ำกาสาวพัสตร, กองทัพธรรม, ลุ่มน้ำนมมหา, เริงผาหิมพานต์, อาทิตย์ขึ้นทางตะวันตก เป็นต้น

2. เป็นผู้แทนคณะสงฆ์ไทยไปร่วมประชุมกับองค์การทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญระดับประเทศ เช่น ไปร่วมประชุมการจัดตั้งองค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก ในประเทศศรีลังกา เมื่อ 25 พฤษภาคม ถึง 6 มิถุนายน 2493

3. เป็นพระสงฆ์ไทยรูปแรกที่สามารถแสดงธรรมเทศนา เป็นภาษาอังกฤษแก่ชาวต่างประเทศ

ชีวิตและงานหลังการลาสิกขา

สุชีโวภิกขุ ลาสิกขาจากสมณเพศเมื่อวันที่ 4 มกราคม พ.ศ. 2495 ใช้ชื่อว่า สุชีพ ปุญญานุภาพ ได้ปฏิบัติงานต่างๆ ดังนี้

1. งานทางด้านราชการการเมือง

เป็นเลขานุการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม ตั้งแต่ พ.ศ. 2495 - 2501 และได้รับแต่งตั้งเป็นกรรมการในคณะกรรมการต่างๆ หลายตำแหน่ง เช่น กรรมการสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ, กรรมการสภาวัฒนธรรมทางจิตใจ เป็นต้น

ภาพถ่ายขณะดำรงสมณเพศ
ฉายา “สุชีโวภิกขุ” และสมณศักดิ์ “พระศรีวิสุทธิญาณ”

หนึ่งในระหว่างที่ดำรงตำแหน่งเลขานุการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรมนั้น ท่านรัฐมนตรีเห็นว่า ตำแหน่งทางด้านการเมืองไม่มั่นคง จึงบรรจุอาจารย์สุชีพ ปุญญานุภาพในตำแหน่งข้าราชการประจำดังต่อไปนี้

5 พฤศจิกายน 2499 ว่าที่เรอตรี อนุศาสนาจารย์ กองทัพอากาศ

1 มกราคม 2500 เรอตรี อนุศาสนาจารย์กองทัพอากาศ

5 เมษายน 2500 เลื่อนยศเป็น ว่าที่นาวาตรี กรมยุทธศึกษา ทหารเรือ

ทั้งนี้ กระทรวงวัฒนธรรมได้ขอยืมตัวไปปฏิบัติราชการในสำนักงานเลขานุการรัฐมนตรีจนถึง 1 กุมภาพันธ์ 2501 ได้ลาออกจากตำแหน่งเลขานุการรัฐมนตรีกระทรวงวัฒนธรรม

2. งานรัฐวิสาหกิจ ได้รับเชิญให้ดำรงตำแหน่งในองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ดังนี้

2.1 เป็นที่ปรึกษาผู้อำนวยการ อ.ส.ท. ในกิจการเกี่ยวกับศาสนา วัฒนธรรม ภาษาไทยและรักษาการณ์ในหน้าที่ส่วนสารบรรณ ฝ่ายธุรการอีกตำแหน่งหนึ่ง ตั้งแต่ 1 เมษายน 2507

2.2 รักษาการผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายธุรการ ตั้งแต่ 1 เมษายน 2508

2.3 ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายธุรการตั้งแต่ 17 กันยายน 2510

2.4 รองผู้อำนวยการ อ.ส.ท. ฝ่ายการส่งเสริมการท่องเที่ยวตั้งแต่ 13 ธันวาคม 2519

อาจารย์สุชีพ ปุญญานุภาพ ปฏิบัติงานอยู่ในองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นเวลาประมาณ 15 ปี จนเกษียณอายุราชการใน พ.ศ. 2520 ได้ปฏิบัติหน้าที่พิเศษที่สำคัญ เช่น

1. เป็นผู้จัดการทั่วไปและที่ปรึกษาโรงแรมบางแสน

2. เป็นกรรมการในคณะกรรมการร่างกฎหมายเกี่ยวกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

3. เป็นวิทยากรบรรยายแก่ผู้เข้ารับการอบรม มัคคุเทศก์ ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4. เป็นวิทยากรบรรยายเรื่องวัฒนธรรมไทยและประเพณีไทยให้แก่ขุวกสิกรอเมริกันที่เดินทางมาศึกษา ณ ประเทศไทยเมื่อเดือนมิถุนายน 2512

5. เป็นวิทยากรบรรยายเรื่องบทบาทและหน้าที่ของ อ.ส.ท. ในการอบรมพระสงฆ์หน่วยพัฒนาทางจิต ณ จิตคภาวันวิทยาลัย

6. เป็นหัวหน้าคณะผู้แทน Thai Tourism Goodwill Mission เดินทางไปชี้แจงสถานการณ์ของประเทศไทยทางด้านการท่องเที่ยวแก่วงการธุรกิจ ณ ประเทศญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา ใน พ.ศ. 2520

7. รับผิดชอบในการตรวจนิตยสาร อ.ส.ท. ให้เป็นไปอย่างถูกต้อง

ฯลฯ

3. งานพิเศษด้านการสอน

อาจารย์สุชีพ ปุญญานุภาพ มีงานพิเศษด้านการสอนดังนี้

3.1 เป็นอาจารย์และเป็นที่ปรึกษาในสภากาชาดศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงฆ์

3.2 เป็นอาจารย์พิเศษวิชาศาสนาเปรียบเทียบระดับปริญญาตรี คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

3.3 เป็นอาจารย์สอนวิชาศีลธรรมตามนัยพุทธศาสนาและตรวจวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

3.4 เป็นประธานกรรมการตำราและวิชาการมูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์

3.5 เป็นผู้บรรยายพิเศษในสถาบันจิตวิทยา ความมั่นคง (โรงเรียนสงครามจิตวิทยา) กรมเสนาธิการกลาโหม กระทรวงกลาโหม

3.6 เป็นอาจารย์สอนวิชาศาสนาที่สำคัญของโลกระดับปริญญาตรีคณะครุศาสตร์และสอนวิชาพุทธปรัชญาในพระสุตตันตปิฎก ระดับปริญญาตรีและโท คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3.7 เป็นอาจารย์สอนวิชาพระพุทธศาสนา (ภาษาอังกฤษ) ในสาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ ระดับปริญญาโท มหาวิทยาลัยมหิดล

เกียรติคุณที่ได้รับ

สถาบันการศึกษาชั้นสูงหลายแห่งได้มองเห็นผลงานทางด้านการศึกษาของอาจารย์สุชีพ ปุญญานุภาพ ว่าอำนวยประโยชน์แก่ชาติและศาสนาเป็นส่วนรวมสมควรยกย่องเกียรติคุณให้ปรากฏว่าท่านเป็นปราชญ์ทางปรัชญาและศาสนา จึงได้มอบปริญญาคุณวุฒิบัณฑิตกิตติมศักดิ์ให้แก่ท่านดังต่อไปนี้

พ.ศ. 2525 ปริญญาคุณวุฒิบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาวิชาปรัชญาจากมหาวิทยาลัยรามคำแหง

พ.ศ. 2536 ปริญญาศิลปศาสตรคุณวุฒิบัณฑิตกิตติมศักดิ์ จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

พ.ศ. 2542 ปริญญาศาสนศาสตร์คุณวุฒิบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (คนแรก) จากมหาวิทยาลัย

นอกจากนั้น มูลนิธิธารน้ำใจ ยังได้คัดเลือกให้อาจารย์สุชีพ ปุญญานุภาพเป็นคนไทยตัวอย่าง ด้วยท่านหนึ่งใน พ.ศ. 2540 ได้รับพระราชทานรางวัลจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เมื่อวันที่ 19 มกราคม 2540

เครื่องราชอิสริยาภรณ์

อาจารย์สุชีพ ปุญญานุภาพ ได้รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์และเหรียญตราต่างประเทศ คือ

5 ธันวาคม 2495 ตริตาภรณ์มงกุฎไทย

5 ธันวาคม 2496 ตริตาภรณ์ช้างเผือก

5 ธันวาคม 2497 ทวีติยาภรณ์มงกุฎไทย

19 มกราคม 2499 เหรียญตรา สิฐ (สหพันธรัฐพม่า)

2 พฤษภาคม 2499 ล้านช้างร่วมชาวชั้น 3 (สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว)

ผลงานด้านวรรณกรรม

อาจารย์สุชีพ ปุญญานุภาพ มีผลงานด้านวรรณกรรมที่ดีเด่นหลากหลายและมีจำนวนมากมาย ไม่สามารถติดตามรวบรวมมาได้ทั้งหมด ที่บันทึกไว้นี้เป็นเพียงบางส่วน จัดประเภทได้ดังนี้

1. ร้อยกรอง 6 เรื่อง
2. สุภาษิต 3 เรื่อง
3. ชุมนุมบทความสั้น 15 เรื่อง
4. ความเรียง 5 เรื่อง
5. ชุมนุมบันทึกเบ็ดเตล็ด 65 เรื่อง
6. ปาฐกถา 13 เรื่อง
7. ปาฐกถาเป็นภาษาอังกฤษ 5 เรื่อง
8. สำเนาเทศนา 2 เล่ม
9. จินตนิยายอิงหลักธรรม 8 เรื่อง
10. แปล 6 เรื่อง
11. ตำรา 9 เรื่อง
12. ปัญหาคำถาม-คำตอบทางพระพุทธศาสนา 12 เล่ม

ปณิธานของอาจารย์สุชีพ ปุญญานุภาพ

อาจารย์สุชีพ ปุญญานุภาพ มีปณิธานแน่วแน่ตามพุทธภาษิตบทหนึ่งที่ว่า วิชชาจรณสมุปปโน โส เสฏฐเทวมานุสเส คือ วางตนเป็นนักศึกษาและนักปฏิบัติอย่างแท้จริง คนที่ถือว่าประเสริฐในทางพระพุทธศาสนานั้นคือคนที่ดีพร้อมทั้งด้านความรู้และความประพฤติ (มีทั้งวิชาและจรณะ)

ใน พ.ศ. 2540 ซึ่งมูลนิธิธารน้ำใจ เสนอชื่อท่านเข้ารับรางวัลนั้นท่านได้ขอร้องต่อผู้เสนอชื่อครั้งนั้นว่าอย่าเสนอชื่อท่านเลย แต่ผู้เสนอชื่อไม่ได้ปฏิบัติตามที่ท่านขอร้อง ภายหลังมีผู้เรียนถามท่านว่า เหตุใดจึงขอร้องเขาเช่นนั้น ท่านตอบว่า “*ผมยึดในหลักธรรมข้อที่ว่า การโว จ นิวาโต จ สนฺตญฺฐี จ กตญฺจดา*” นั่นคือ ท่านหนักแน่นในการวัตร ความถ่อมตน ความสันโดษ และกตัญญูกตเวที

คณะศิษย์กลุ่มหนึ่งได้ช่วยกันรวบรวมประวัติและผลงานของท่านตั้งใจจะพิมพ์แจกในวันที่มีอายุครบ 80 ปี คือ วันอาทิตย์ที่ 13 เมษายน พ.ศ. 2540 เมื่อเตรียมต้นฉบับเสร็จแล้วนำไปให้ท่านตรวจทานก่อน ท่านกล่าวว่า “อย่าพิมพ์เลย...” โดยให้เหตุผลต่างๆ คณะศิษย์ได้เรียนถามในภายหลังว่า “ท่านอาจารย์ได้สร้างผลงานไว้เป็นประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาและสังคมส่วนรวมมากมาย เหตุใดจึงไม่ยอมให้ใครนำความดีไปประกาศให้สังคมทราบบ้าง” ท่านตอบสั้นๆ ว่า “ผมยึดมั่นในหลักธรรมข้อ นิวาตะ คือ *ไม่มีความคิดในการอวดตัวเอง*”

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เศรษฐกิจตกต่ำอย่างรุนแรง ขณะนั้นท่านยังครองเพศบรรพชิต ณ วัดกันมาตุยาราม พระภิกษุสามเณรซึ่งมีชีวิตรอยู่โดยอาศัยผู้อื่นคือญาติโยม เมื่อญาติโยมฝืดเคือง ท่านมีความคิดว่าพระภิกษุก็ต้องอดทนไม่รบกวนญาติโยมโดยไม่ว่าจำเป็น ท่านได้วาดภาพคนเป็นชายรูปร่างกำยำลำสัน แสดงให้เห็นว่าเป็นคนแข็งแรง บึกบึน สมเป็นชายชาติศรี และมีข้อความเขียนด้วยลายมือของท่านเองเป็นโคลงสี่สุภาพกำกับไว้ใต้ภาพนั้น ดังนี้

ถึงจะขากแค้น	เคืองเข็ญ
เรื่องจะกว่นใครเห็น	ยากแท้
มือตีนตราบใดเป็น	ปรกติ อยู่มา
จะพากเพียรแก่	กอบกู้ฐาน

โคลงบทนี้ใช้สำหรับสอนลูกศิษย์ให้ดำเนินตามพุทธภาษิตที่ว่า อดดาหิ อดคฺโน นาโถ นั่นเอง

การยึดถือเอาหลักพระพุทธศาสนาในการดำรงชีวิตนั้นจะเห็นได้ชัดเจนจากผลงานวรรณกรรมหลายๆ เรื่องของอาจารย์สุชีพ ปุญญานุภาพ ท่านเขียนไว้ใน “อาทิตย์ขึ้นทางตะวันตก” ตอนหนึ่งว่า “พระพุทธศาสนาไม่ใช่อยู่เพียงในคัมภีร์หรือตำรา, ไม่ใช่อยู่เพียงในประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนาเท่านั้น แต่อยู่ทั่วไปทุกหนทุกแห่ง. ใครก็ตามถ้าครองชีพอย่างใช้ปัญญาใช้เหตุใช้ผล ไม่ทำอะไรในทางที่ผิดเพราะโลกเพราะโกรธ หรือเพราะหลงแล้ว ผู้นั้นจะเป็นใครก็ตาม

ก็ถือว่าทำถูกต้องตามหลักการทางพระพุทธศาสนาแล้ว, ได้ชื่อว่ามีประทีปส่องทางแห่งชีวิต. นี่แหละจะเห็นได้ว่าเหตุไรพระพุทธเจ้าจึงไม่เรียกร้องความเคารพนับถือและความจงรักภักดีเป็นเรื่องสำคัญ แต่ทรงเน้นหนักในทางถูกวิธีซึ่งพิสูจน์ได้ด้วยเหตุผลว่าสำคัญที่สุดและนี่แหละที่ว่าพระพุทธศาสนาไม่ใช่เพียงพิธีกรรม แต่เป็นศิลปะแห่งการครองชีพโดยใช้ปัญญาพิจารณาเหตุผล ใครทำถูกก็ได้ทั้งนั้น”

ชีวิตครอบครัว

หลังจากลาสิกขาแล้วได้สมรสกับคุณหญิงสุชา ปุญญาอนุภาพ (ศิวจิตต์) มีบุตรธิดา 4 คน

1. นางคนุนาถ สุวรรณานนท์ นักบัญชีระดับ 10 การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย
2. นางสมัญญาผ่องไพบุลย์ ผู้จัดการทั่วไปบริษัท Master Piece Garment and Textile Co., Ltd.
3. นายฐานันตร์ ปุญญาอนุภาพ ผู้จัดการศูนย์ซ่อมสีและตัวถังรถยนต์วอลโว่ บริษัทสวีเดนมอเตอร์ จำกัด
4. นายชาญพัฒน์ ปุญญาอนุภาพ ผู้จัดการส่วนโรงพิมพ์บริษัทสวน อินดัสตรีส์ประเทศไทย จำกัด

บั้นปลายของชีวิต

อาจารย์สุชีพ ปุญญาอนุภาพ ได้ปฏิบัติงานที่มูลนิธิมหาวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์ตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. 2539 ท่านไปทำงานทุกวัน ยกเว้นวันหยุดสวดซึ่งต้องไปทำงานที่องค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก ท่านได้ปฏิบัติงานตามวัตถุประสงค์ของคณะกรรมการจนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี และท่านเป็นผู้ที่มีสุขภาพสมบูรณ์ดีมาโดยตลอด

วันศุกร์ที่ 21 เมษายน พ.ศ. 2543 ท่านไปทำงานตามปกติและกลับบ้านเลขที่ 278 ซอยชัยพฤกษ์ (สุขุมวิท 65) เขตวัฒนา กรุงเทพมหานคร หลังรับประทานอาหารเช้าแล้วท่านรู้สึกอึดอัดและอาเจียนหมดแรง เคลื่อนไหวไม่ได้ ทางบ้านจึงเรียกรถพยาบาลจากโรงพยาบาลกรุงเทพมารับ หมอดตรวจ

อาการแล้วพบว่า มีเลือดออกจากตับ ท่านได้ถึงแก่กรรมในวันที่ 4 พฤษภาคม 2543 เมื่อมีอายุ 83 ปี นับได้ว่าอาจารย์สุชีพ ปุญญานุภาพเป็นอีกท่านหนึ่ง ซึ่งทำงานจนถึงวาระสุดท้ายของชีวิต

วงการพุทธศาสนาได้สูญเสียนักปราชญ์ในทางศาสนาผู้ได้รับฉายาว่า นักปราชญ์สามัญชนผู้พร้อมทั้งวิชาและจรณะไปอีกท่านหนึ่ง
วรวิทย์ วตินสรากร

บรรณานุกรม

- ประวัติและงานอาจารย์สุชีพ ปุญญานุภาพ. มุลินธิมหามกุฏราชวิทยาลัยในพระราชูปถัมภ์ จัดพิมพ์เป็นที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพอาจารย์สุชีพ ปุญญานุภาพ ณ เมรุวัดเทพศิรินทราวาส กรุงเทพฯ วันอาทิตย์ที่ 27 สิงหาคม 2543.
- สุชีโวภิกขุ. ไตรัมกาสาวพัสตร์. ที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพ นายสุชีพ ปุญญานุภาพ ณ เมรุวัดเทพศิรินทราวาส กรุงเทพมหานคร 27 สิงหาคม 2543.
- _____. อาณาจักรตัวอย่าง ฯลฯ. วัดก้นมาตุยารามพิมพ์โดยเสด็จพระราชกุศลในงานพระราชทานเพลิงศพ นายสุชีพ ปุญญานุภาพ วันอาทิตย์ที่ 27 สิงหาคม พ.ศ. 2543 ณ เมรุวัดเทพศิรินทราวาส กรุงเทพมหานคร.
- สุชีพ ปุญญานุภาพ. อาทิตยขึ้นทางตะวันตก. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยพิมพ์เป็นที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพนายสุชีพ ปุญญานุภาพ ณ เมรุวัดเทพศิรินทราวาส กรุงเทพมหานคร วันที่ 27 สิงหาคม พ.ศ. 2543.
- _____. คุณลักษณะพิเศษแห่งพระพุทธศาสนา. องค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก พิมพ์เป็นบรรณาการงานพระราชทานเพลิงศพ นายสุชีพ ปุญญานุภาพ ณ ฌาปนสถานวัดเทพศิรินทราวาส วันอาทิตย์ที่ 27 สิงหาคม พ.ศ. 2543.
- _____. ลีลาชีวิต : เรื่องสั้นอิงหลักตามทางพระพุทธศาสนา. บริษัทรวมสาส์น (1997) จำกัด พิมพ์เป็นที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพสุชีพ ปุญญานุภาพ ณ เมรุวัดเทพศิรินทราวาส กรุงเทพมหานคร, วันอาทิตย์ที่ 27 สิงหาคม พ.ศ. 2543.

ห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี”

ห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” คือห้องสมุดประชาชนตามแนวพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ซึ่งกรมการศึกษานอกโรงเรียนจัดตั้งขึ้นในเขตอำเภอที่ไม่ใช่อำเภอเมืองและยังไม่มีห้องสมุดประชาชนเลย

ประวัติความเป็นมา

การจัดตั้งห้องสมุดประชาชนอย่างเป็นระบบเพื่อให้บริการแก่ประชาชนทั่วไปในประเทศไทยนั้นมีมาตั้งแต่พุทธศักราช 2459 คือเริ่มมีแผนกห้องสมุดขึ้นในกรมราชบัณฑิต กระทรวงธรรมการ (กระทรวงศึกษาธิการในปัจจุบัน) และได้จัดตั้งห้องสมุดประชาชนในพระนครขึ้น 3 แห่งแรก คือ ที่วัดสุทัศน

เทพวราราม วัดสามจีน (วัดไตรมิตรวิทยาราม) และ วัดประยุรวงศาวาส จนถึงปี 2533 (โกศล ชูช่วย : 5) มีห้องสมุดประชาชนทั่วประเทศ 507 แห่ง เป็นห้องสมุดประชาชนจังหวัด 72 แห่ง ห้องสมุดประชาชนอำเภอ 403 แห่ง และเป็นห้องสมุดระดับตำบล 32 แห่ง (ดูเรื่อง “ห้องสมุดประชาชน” โดย ฉวีลักษณ์ นุณชะกาญจน ในสารานุกรมศึกษาศาสตร์ ฉบับที่ 6 มกราคม - มิถุนายน 2530 ประกอบ)

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จฯ ทรงเปิดห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี”
อำเภอบ้านด่านลานหอย จังหวัดสุโขทัย

ส่วนโครงการจัดตั้งห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” ได้เริ่มตั้งแต่ปี พุทธศักราช 2534 ซึ่งเป็นปีที่ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเจริญพระชนมายุ 3 รอบ กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ ในขณะนั้น นายสุรัฐ ศิลปอนันต์ เป็นอธิบดี ได้ดำเนินโครงการจัดตั้งห้องสมุดประชาชนตามแนวพระราชดำริฯ ขึ้น โดยจัดตั้งในเขตอำเภอที่ไม่ใช่อำเภอเมืองและยังไม่มีห้องสมุดประชาชน เพราะในเขตอำเภอเมืองจะมีห้องสมุดประชาชนจังหวัดตั้งอยู่แล้ว และได้ขอพระราชทานนามห้องสมุดที่จะดำเนินการตามโครงการจากพระองค์ท่าน ซึ่งก็ได้รับพระราชทานนามมาว่า “ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี” จำนวนที่จะจัดสร้างครั้งแรกที่ตั้งเป้าหมายไว้คือ 37 แห่ง เมื่อมีการแจ้งแนวคิดนี้ไปยังจังหวัดต่างๆ เพื่อให้แจ้งความต้องการไปยังกรมการศึกษานอกโรงเรียน โดยที่จังหวัดที่พร้อมจะร่วมโครงการนั้น ต้องมีที่ดินไม่น้อยกว่า 1 ไร่ อยู่ในสถานที่ชุมชนมีเงินสนับสนุนการก่อสร้างร่วมกับกรมฯคนละ

ครั้งซึ่งงบก่อสร้างตามแบบที่ประมาณการไว้ในขณะนั้นเป็นค่าก่อสร้างประมาณหลังละ 2.5 ล้านบาท งบดำเนินการประมาณ 5 แสนบาท ดังนั้นจังหวัดต้องมีเงินสมทบไม่น้อยกว่า 1.5 ล้านบาท ต่อการสร้างห้องสมุด 1 แห่ง ปรากฏว่ามีจังหวัดที่พร้อมจะดำเนินการได้แจ้งความประสงค์ไปยังกรมฯ จำนวน 44 จังหวัด 51 อำเภอ ซึ่งสูงกว่าเป้าหมายที่ตั้งไว้อย่างมาก

นอกจากนี้ในช่วงปี 2534 - 2543 องค์การสหประชาชาติได้ประกาศให้เป็น “ทศวรรษแห่งการรู้หนังสือ” จึงมีการรณรงค์ให้ประชากรของโลกรู้หนังสือ อ่านออกเสียงได้ให้มากที่สุด ห้องสมุดประชาชนจะเป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งที่จะทำให้ความคิดดังกล่าวประสบผล กรมการศึกษานอกโรงเรียนจึงได้วางแนวทางการจัดตั้งห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี ไว้ว่า ในช่วงทศวรรษดังกล่าวจะพยายามตั้งห้องสมุดเฉลิมราชกุมารีให้ได้ 270 แห่ง ในอำเภอที่ยังไม่มีห้องสมุดประชาชน ถ้าเป็นผลสำเร็จ ประเทศไทยก็จะมีห้องสมุดประชาชนครบทุกอำเภอ

รูปแบบและลักษณะของห้องสมุด

ลักษณะห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารีมีดังนี้

1. พื้นที่ก่อสร้าง บริเวณที่ก่อสร้างห้องสมุด ต้องมีพื้นที่ 2 งาน ถึง 1 ไร่ หรือมากกว่า

2. ลักษณะอาคาร เป็นอาคาร 2 ชั้น มีพื้นที่ใช้สอยประมาณ 320 ตารางเมตร แผนผังอาคารเป็นแบบเดียวกันหมด แต่รูปด้านหน้าอาคารให้จัดสอดคล้องกับสถาปัตยกรรมของท้องถิ่นนั้นๆ เช่น ทางภาคเหนือจั่วมีกาแล ทางภาคใต้มีลักษณะเป็นรูป

พระอาทิตย์ ทางภาคอีสานอาจใช้กระเบื้องดินเผา ด้านเกวียนมาประดับผนังด้านนอก นอกจากนี้ให้มีครุภัณฑ์ห้องสมุดที่จำเป็น เช่น ชั้นหนังสือแบบเปิด ชั้นวางวารสาร โต๊ะบริการยืมคืน โต๊ะเก้าอี้สำหรับนั่งอ่านหนังสือ และให้มีส่วนประกอบเหมือนกันดังนี้

2.1 พื้นที่หน้าจั่วของห้องสมุดมีป้ายสี่เหลี่ยมขนาด 5 ตารางเมตร ภายในป้ายมีนามาภิไธยย่อ และข้อความดังนี้

(พระนามาภิไธยย่อ สธ)
ห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี”
เฉลิมพระเกียรติ
สมเด็จพระเทพรัตนสุตาฯ สยามบรมราชกุมารี
2 เมษายน 2534

2.2 ป้ายชื่อห้องสมุดอาจตั้งอยู่นอกอาคารหรือติดกับตัวอาคาร มีข้อความดังนี้

ห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี”
อำเภอ ..... จังหวัด .....

2.3 มีแท่นประดิษฐานพระบรมฉายาลักษณ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุตาฯ สยามบรมราชกุมารี ตั้งไว้ที่ห้องโถงชั้นล่างของอาคาร ประกอบด้วย

2.3.1 ด้านหน้าติดตั้งพระบรมฉายาลักษณ์ มีแผ่นป้ายติดอยู่ด้านล่างมีข้อความว่า

ร่วมกันทำให้ชาวโลกอ่านออกเขียนได้
Let's join in making a literate world

2.3.2 ด้านหลังติดตั้งแผ่นศิลาฤกษ์ และรายนามผู้ร่วมบริจาคสมทบทุนสร้างห้องสมุด

การใช้พื้นที่ห้องสมุด

พื้นที่ทั้งสองชั้นของห้องสมุดส่วนใหญ่มีการแบ่งประโยชน์ใช้สอยดังนี้

พื้นที่ชั้นล่าง

1) ใช้เป็นห้องอ่านหนังสือทั่วไป เป็นห้องที่มีพื้นที่ประมาณ 75 ตารางเมตร เป็นที่วางชั้นหนังสือ

ทั่วไป หนังสืออ้างอิง วารสารและหนังสือพิมพ์ และอาจมีมุมต่างๆ ด้วย เช่น มุมวิทยาศาสตร์ มุมพิพิธภัณฑท์ท้องถิ่น

2) มีมุมเด็ก จัดเป็นมุมสำหรับเด็ก มีเก้าอี้ตัวเล็ก ๆ มีเสื่อหรือเสื่อน้ำมันปู มีหมอนอิง ให้เด็กได้นั่งอ่าน นอนอ่านตามสบาย นอกจากมีหนังสือสำหรับ

เด็กแล้ว ก็อาจมีของเล่นที่เสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ เสริมความคิดสร้างสรรค์

3) เป็นที่ตั้งเคาน์เตอร์ยืมคืน และห้องทำงานของบรรณารักษ์

4) ห้องนำชายและหญิงมีทางเข้าจากด้านนอกพื้นที่ชั้นสอง

1) มีห้องสมุดเด็กพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ภายในห้องมีพระราชนิพนธ์ของสมเด็จพระเทพฯ และหนังสืออื่นๆ ที่เขียนเกี่ยวกับพระองค์ท่าน หนังสือเกี่ยวกับราชวงศ์จักรี รวมทั้งสื่อโสตทัศน เช่น วิดิทัศน์ สไลด์ ที่เกี่ยวกับพระราชประวัติและพระราชกรณียกิจ

2) มีห้องสื่อโสตทัศน จัดให้มีสื่อโสตทัศนหลากหลายประเภท เช่น วิดิทัศน์ เทปดัดลับ เครื่องรับวิทยุและเครื่องเล่นเทปดัดลับ เล่นจานคอมแพคต์ เครื่องรับโทรทัศน์ เครื่องเล่นวิดิทัศน์ เป็นต้น สามารถให้บริการแก่ผู้ใช้เป็นรายกลุ่มหรือรายบุคคลได้ นอกจากนี้ยังมีบริการนอกสถานที่ไปยังชุมชนที่ห่างไกลเป็นครั้งคราวได้อีกด้วย

3) ห้องอเนกประสงค์เพื่อไว้ใช้จัดกิจกรรมการประชุม การอบรม การสาธิต ของห้องสมุดหรือของชุมชน

บริเวณภายนอกห้องสมุด

บริเวณภายนอกห้องสมุดให้จัดเป็นสวน มีทั้งไม้ใหญ่ให้ร่มเงา มีไม้ดอกไม้ประดับ มีศาลาพักผ่อน สนามเด็กเล่น มีมุมอ่านหนังสือ ไม้ดอกไม้ประดับควรเลือกไม้ที่มีในท้องถิ่น หรือจัดเป็นไม้เฉพาะกลุ่ม เช่น ไม้ในวรรณคดี ไม้หายาก เพื่อเป็นความรู้แก่ผู้มาชม

3. บุคลากร ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี ในโครงการแต่ละแห่ง มีอัตรากำลังเต็มรูปแบบคือ บรรณารักษ์ 1 คน เจ้าหน้าที่ห้องสมุด 3 คน นักการภารโรง 1 คน และยาม 1 คน รวม 7 คน แต่สำหรับระยะเริ่มแรกทางกรมการศึกษานอกโรงเรียนได้พยายามจัดให้ได้อย่างน้อย 3 คน คือ บรรณารักษ์ เจ้าหน้าที่ห้องสมุด และนักการภารโรง อย่างละ 1 คน

ในการก่อสร้างห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” ที่อำเภอต่างๆ ที่ผ่านมานั้น ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากประชาชน องค์กร ผู้นำท้องถิ่น ทั้งในด้านการจัดหาที่ดิน การบริจาคเงินสมทบการก่อสร้างอาคาร การจัดซื้อหนังสือวัสดุสารสนเทศเข้าห้องสมุด จนถึงมิถุนายน ปี 2543 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เสด็จพระราชดำเนินไปเปิดอาคารห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี แล้ว 69 แห่ง และยังคงดำเนินการก่อสร้างต่อไปเพื่อให้สำเร็จตามโครงการที่ตั้งไว้

รายนามห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี ที่เปิดดำเนินการไปแล้ว ตามลำดับ

ลำดับ	อำเภอ จังหวัด	วันเดือนปีที่เปิด
1.	ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	16 เมษายน 2534
2.	ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี อำเภอบางคณที จังหวัดสมุทรสงคราม	22 กุมภาพันธ์ 2535
3.	ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง	8 มิถุนายน 2535
4.	ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี อำเภอสวี จังหวัดชุมพร	31 กรกฎาคม 2535
5.	ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี	13 สิงหาคม 2535
6.	ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี	20 สิงหาคม 2535
7.	ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา	8 กันยายน 2535
8.	ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี อำเภอรือเสาะ จังหวัดนราธิวาส	22 กันยายน 2535
9.	ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา	25 กันยายน 2535
10.	ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่	27 กันยายน 2535

ลำดับ	อำเภอ จังหวัด	วันเดือนปีที่เปิด
11.	ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี อำเภอจันทหาร จังหวัดร้อยเอ็ด	22 พฤศจิกายน 2535
12.	ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี อำเภอบางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์	30 พฤศจิกายน 2535
13.	ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี อำเภอหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู	5 มกราคม 2536
14.	ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี อำเภอวังทรายพูน จังหวัดพิจิตร	1 กุมภาพันธ์ 2536
15.	ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี อำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร	1 กุมภาพันธ์ 2536
16.	ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา	3 กุมภาพันธ์ 2536
17.	ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี อำเภอจุน จังหวัดพะเยา	3 กุมภาพันธ์ 2536
18.	ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่	5 กุมภาพันธ์ 2536
19.	ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย	8 กุมภาพันธ์ 2536
20.	ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน	9 กุมภาพันธ์ 2536
21.	ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน	1 มีนาคม 2536
22.	ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี อำเภอลอง จังหวัดแพร่	3 มีนาคม 2536
23.	ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง	25 มีนาคม 2536
24.	ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี	10 มิถุนายน 2536
25.	ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์	24 มิถุนายน 2536
26.	ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์	24 มิถุนายน 2536
27.	ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี อำเภอนาดี จังหวัดปราจีนบุรี	29 มิถุนายน 2536
28.	ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี อำเภอชุมพวง จังหวัดนครราชสีมา	26 กรกฎาคม 2536
29.	ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี อำเภอจัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ	29 กรกฎาคม 2536
30.	ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น	30 กรกฎาคม 2536
31.	ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี	19 สิงหาคม 2536
32.	ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดชลบุรี	19 สิงหาคม 2536
33.	ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี อำเภอแก่ง จังหวัดระยอง	19 สิงหาคม 2536
34.	ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี อำเภอย่านตาขาว จังหวัดตรัง	23 สิงหาคม 2536
35.	ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง	23 สิงหาคม 2536
36.	ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี	30 สิงหาคม 2536
37.	ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี	19 กันยายน 2536
38.	ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา	13 ตุลาคม 2536
39.	ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี อำเภอโคกศรีสุพรรณ จังหวัดสกลนคร	16 พฤศจิกายน 2536
40.	ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี อำเภอบ้านดง จังหวัดตาก	24 ธันวาคม 2536
41.	ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี อำเภอเขาสมิง จังหวัดตราด	27 ธันวาคม 2536
42.	ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดสุโขทัย	28 กุมภาพันธ์ 2537
43.	ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี อำเภอแสวงหา จังหวัดอ่างทอง	29 กุมภาพันธ์ 2537
44.	ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ	30 มิถุนายน 2537
45.	ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี	29 กรกฎาคม 2537

ลำดับ	อำเภอ จังหวัด	วันเดือนปีที่เปิด
46.	ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	18 สิงหาคม 2537
47.	ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก	8 กันยายน 2537
48.	ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี	5 ตุลาคม 2537
49.	ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี อำเภอดาเกี จังหวัดนครสวรรค์	19 ตุลาคม 2537
50.	ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี	22 มีนาคม 2538
51.	ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร	17 กรกฎาคม 2538
52.	ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี อำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท	24 มิถุนายน 2539
53.	ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี อำเภอกะทู้ จังหวัดภูเก็ต	19 ธันวาคม 2539
54.	ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี	4 กุมภาพันธ์ 2540
55.	ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี อำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก	31 มีนาคม 2540
56.	ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี	28 กรกฎาคม 2540
57.	ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี อำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี	29 กันยายน 2540
58.	ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา	7 พฤศจิกายน 2540
59.	ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม	15 ธันวาคม 2540
60.	ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา	13 มกราคม 2541
61.	ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา	4 มิถุนายน 2541
62.	ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร	31 สิงหาคม 2541
63.	ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี อำเภอศรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี	4 พฤศจิกายน 2541
64.	ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี	24 มีนาคม 2542
65.	ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี อำเภอบ้านด่านลานหอย จังหวัดสุโขทัย	7 พฤษภาคม 2542
66.	ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	2 สิงหาคม 2542
67.	ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี อำเภอทับปุด จังหวัดพังงา	25 เมษายน 2543
68.	ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม	15 มิถุนายน 2543
69.	ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์	23 มิถุนายน 2543

พัฒนาการของห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี”

เนื่องจากห้องสมุดประชาชนเป็นแหล่งความรู้ในรูปแบบหนึ่งที่สามารถให้บริการแก่ประชาชนในท้องถิ่นได้อย่างทั่วถึงตลอดชีวิตของการเรียนรู้ และข้อมูล ที่ควรจะต้องรู้ในทุกๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านกฎหมาย การอาชีพ การสาธารณสุข และอื่นๆ ห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” ได้ทำหน้าที่นี้ได้เป็นอย่างดีเยี่ยม ช่วงระยะเวลาเพียง 7 - 8 ปี ที่ได้ริเริ่มจัดตั้งขึ้นห้องสมุด

ประชาชนเหล่านี้ได้พัฒนาขึ้นอย่างมาก บางแห่ง ก้าวหน้ามากจนเป็น ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์รูปแบบใหม่ของการพัฒนาคน ตัวอย่างเช่น ห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง (คำนิง คล้ายมาลี 2543 : 30) ซึ่ง สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีได้ เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเปิดอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 25 มีนาคม พ.ศ. 2536

มีการปรับเปลี่ยนมาเป็นห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งเป็นการพัฒนาห้องสมุดให้มีศักยภาพในการให้บริการข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัยกับประชาชน โดยการนำเทคโนโลยีสารสนเทศของเครือข่ายคอมพิวเตอร์ มาเป็นเครื่องมือในการสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนในห้องสมุด โดยใช้สื่อประสมจากโปรแกรมสำเร็จรูป CAI บน CD-ROM การศึกษาค้นคว้า ข้อมูลระดับท้องถิ่นและเครือข่าย Internet โดยมีวัตถุประสงค์ของการดำเนินงานเพื่อเพิ่มมาตรฐานห้องสมุดในลักษณะของ Multimedia ด้วย Computer online และเครือข่ายการเรียนรู้ในระดับสากล

เพื่อบริการกลุ่มเป้าหมายให้การเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ใช้ระบบคอมพิวเตอร์จัดการเกี่ยวกับระบบการบริหารงานห้องสมุด จัดทำบัตรรายการลงทะเบียน หนังสือ ลงทะเบียนสมาชิก บันทึกยืม/คืน จัดระบบ

สืบค้นข้อมูลด้วยตนเอง พัฒนาระบบงาน เพื่อสืบค้นให้กับผู้ใช้สามารถเชื่อมโยงกับสื่อหรือหนังสือที่มีอยู่ภายในห้องสมุด ห้องสมุดหรือเครือข่ายและระบบ Internet จัดทำข้อมูลและสารสนเทศ เพื่อบริหารงานในห้องสมุด จำนวนสมาชิก กิจกรรม และสถิติต่างๆ พัฒนาระบบงาน Website เพื่อการสืบค้นและพิมพ์ข้อมูลแบบ Online เกี่ยวกับ ข้อมูลท้องถิ่น มีการจัดทำหนังสือหายากหรือหนังสือที่มีน้อยราคาแพงพัฒนาระบบสื่อสารข้อมูลโดยการเชื่อมโยงข้อมูลการให้บริการกับเครือข่ายของห้องสมุดต่างสังกัดตลอดจนเครือข่าย ข้อมูลระดับชาติ และ ระดับสากล

ปัจจุบันห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” อ.วิเศษชัยชาญ ได้ดำเนินการจัดระบบรูปแบบห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์เสร็จเรียบร้อยแล้วและพร้อมให้บริการประชาชนโดยใช้โปรแกรมบริการห้องสมุด Library 2000 เวอร์ชัน 5

พวา พันธุ์เมฆา

บรรณานุกรม

- โกศล ชูช่วย. “ห้องสมุดประชาชน ‘เฉลิมราชกุมารี’ กับความก้าวหน้า,” วารสารการศึกษาออกโรงเรียน. 28(158) : 4-15 ; ตุลาคม - พฤศจิกายน 2533.
- คำนึ่ง คล้ายมาลี. “ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ รูปแบบใหม่ของการพัฒนาคน,” เดลินิวส์. หน้า 30 ; 29 สิงหาคม 2543.
- นุสรุ ไร่คง. “คุณภาพสังคม : ห้องสมุด ‘เฉลิมราชกุมารี’ ทะลุเป้า,” ไทยรัฐ. หน้า 5 ; 10 พฤษภาคม 2534
- ปัญญา เจริญวงศ์. “กศน.เทิดพระเกียรติ 36 ปีพระเทพฯ สร้างห้องสมุดฯเฉลิมราชกุมารี 37 แห่ง,” ไทยรัฐ. หน้า 5 ; 8 กุมภาพันธ์ 2534.
- “พระเทพฯโปรดเกล้าให้ศึกษาธิการตั้งห้องสมุดประชาชนประจำอำเภอ,” สยามรัฐ. หน้า 10 ; 5 พฤศจิกายน 2533.